

p a p e r s

LLIGA DELS DRETS
DELS POBLES

Diferents posicionaments sobre el biodièsel

Josep R. Giménez

La Xina se'n va de safari: amenaça o oportunitat per l'Àfrica

Artur Colom

Nous rics a la Federació Russa

Charo Izquierdo

El paper dels recursos naturals en el conflicte de la RD del Congo

Iris Boadella

Euskal Herria és quelcom més que Euskadi

Begoña Basterretxea

Cinema, crisi i món laboral

Muriel Giménez

- 2 Des de la junta...
Rita Huybens
- 3 A voltes amb els biocombustibles
Josep Ramon Jiménez
- 6 Retalls de premsa
- 7 Àfrica
La Xina se'n va de safari: amenaça o oportunitat per a l'Àfrica
Artur Colom Jaén
- 10 Opinió
Els nous rics i els eterns pobres de Rússia
Charo Izquierdo
- 13 Àfrica
El paper dels recursos naturals en el conflicte de la RD del Congo
Iris Boadella
- 16 Rerefons
Euskal Herria és quelcom més que Euskadi
Begoña Basterretxea
- 20 Cinema
Cinema, crisi i món laboral
Muriel Giménez
- 22 Biblioteca
Bibliografia destacada
- 23 Activitats de la Lliga i informacions diverses
- 24 Contraportada

Revista Papers

Edita	Lliga dels Drets dels Pobles
Tiratge	1.200 exemplars
Data d'edició	Febrer del 2009
Dipòsit Legal	B-23019-2007
Consell de redacció	Begoña Basterretxea, Josep Ramon Giménez, Rita Huybens, Albert Roig i Xavi Zulet.

Revista quadrimestral

Disseny i impressió	Impremta Ditifet
Revisió lingüística	Consorci per a la Normalització Lingüística

LLIGA DELS DRETS DELS POBLES

Adreça Sant Isidre, 140 (Ca l'Estruch)
08208 SABADELL

Adreça Postal Apartat de Correus 2045
08208 SABADELL

Telèfon 93 723 71 02

Fax 93 168 58 71

Web www.dretsdelpobles.org

Adreça electrònica info@dretsdelpobles.org

Horari d'atenció al públic De dilluns a divendres de 17 a 21 h.

Disposem d'una biblioteca especialitzada en drets humans, desenvolupament, cultura de pau, política, pobles indígenes, món àrab i musulmà... on trobareu informació alternativa a la dominant. Podeu consultar el fons bibliogràfic al nostre web. L'horari de consulta de la biblioteca és de dilluns a divendres de 17 a 21 h.

La Lliga dels Drets del Poble no comparteix necessàriament l'opinió dels autors dels articles publicats en la revista. Respectem la llengua original en el que s'han escrit.

La Lliga dels Drets dels Pobles agrairà la reproducció i divulgació dels continguts d'aquesta revista sempre i quan se citi la font.

Amb el suport de: Ajuntament de Sabadell

Fotografia de portada: Un Camperol ivorenc desgranant un cacahuet. S'està estudiant la possibilitat d'usar l'oli de cacahuet com a biocombustible. A l'Àfrica el cultiu d'aquest fruit sec és molt important per a la seva alimentació. Autor: Xavi Zulet

Fe d'errata: En el número 42/2008 de la revista vàrem publicar que el Pau Mota és metge. Voldríem rectificar aquesta informació. El Pau és doctor en geografia i professor a la UAB. I està estudiant cinquè de medicina.

Sí a un procés de construcció de pau

Rita Huybens

Els mitjans de comunicació, els experts, els analistes i els polítics s'han fet ressò dels darrers esdeveniments a Gaza. Les anàlisis no falten, i les interpretacions dels fets, tampoc. Es succeeixen les resolucions de les Nacions Unides sense complir. Els països veïns intervenen en funció dels seus interessos. D'altres callen. La Unió Europea fa uns passos molt tímids. Els Estats Units donen suport a Israel i molts països (Espanya, també) venen armes a Israel. Hamas aconsegueix armes a través de la frontera amb Egipte, i Israel porta dècades imposant els seus criteris i oprimint la població palestina, amb el suport incondicional dels EUA, amb la complicitat i benevolència dels governs dels països europeus, i amb la hipocresia i el doble llenguatge d'una part significativa dels governs dels països àrabs.

L'any 2006 Hamas va guanyar la majoria dels escons del parlament, en unes eleccions que formaven part d'un procés de democratització de Palestina. Tot i que el seu document fundacional postulava l'eliminació d'Israel, els seus líders manifestaven, almenys al principi, l'acceptació tàcita de l'estat d'Israel.

El procés de negociacions començat el 2007 a Annapolis entre Israel i Mahmud Abbas, va intentar crear una plataforma sota el lideratge d'Abbas, sense la presència de Hamas. Però com es pot parlar de pau amb la representació de només la meitat dels palestins, mentre s'exclou i es castiga l'altra meitat, que a més gaudeix de la legitimitat aconseguida a través de les urnes? I també, el 2007, Ehud Olmert va advertir als seus que la creació d'un estat palestí era essencial per a la supervivència de l'estat d'Israel, perquè, donada la seva alta taxa de creixement (un 60% de la població palestina és jove), d'aquí a pocs anys els palestins serien majoria en la Palestina històrica.

I les persones, què en pensen?

Segur que la majoria de les persones que viuen a Gaza —com segur que també la majoria d'israelians—, volen viure tranquil·lament en la seva terra, on varen néixer, amb els mitjans per desenvolupar una vida digna, i en el seu entorn social i cultural. Fa massa temps que l'actiu d'Israel —amb el suport dels seus aliats internacionals—, ho impedeix i ha donat peu a un odi creixent i a una educació en aquest odi. En aquest entorn també s'ha radicalitzat Hamas, que —amb el suport d'alguns països veïns— ha obtingut cada vegada més seguidors, perquè molts palestins de la Franja ja no tenen res a perdre (perquè fa temps que no tenen res), i en aquesta situació de desesperació total, sense cap perspectiva de futur, no dubten gaire a defensar postures radicals i violentes.

L'actuació de l'estat d'Israel des de la seva creació després de la Segona Guerra Mundial, s'ha fonamentat de forma continuada en la utilització de la força com a principal instrument de relació amb el seu entorn, en l'incompliment sistemàtic de les resolucions de les Nacions Unides i en la política de fets consumats.

Els errors d'Al Fatah —amb la seva corrupció—, que havia arribat a un acord de pau amb Israel, basat en l'establiment d'un estat palestí coexistent amb el d'Israel, va promoure la posició radical d'una part de la població i Hamas la va poder aprofitar.

Crec que tothom s'hauria de posar en la pell i en el lloc de l'altre, i reflexionar conjuntament al voltant d'una taula tots els implicats per tal de buscar el consens en l'aplicació de les solucions ja escrites, i tenint com a punt de partida incondicional el respecte dels drets humans de totes les persones del territori sencer, sense excepcions.

El nou govern de Barack Obama haurà de convocar una reunió internacional amb la primera finalitat de posar en vigor la solució de dos estats: Israel i Palestina. No es tracta de negociacions tortuoses, sinó de dur a la pràctica els principis bàsics ja establerts en les diferents resolucions de les Nacions Unides.

Al cap i a la fi, tots dos pobles es necessiten i l'acceptació de l'existència de dos estats és el punt de partida per construir la pau. Fins ara ningú no té les mans netes.

A voltes amb els biocombustibles biodièsel

Josep Ramon Giménez

Periodista, membre de la Lliga dels Drets dels Pobles

Fa només 10 anys els especialistes en energies alternatives publicaven una dada que cantava les excel·lències de l'energia eòlica, que ja feia temps que agafava força: "per cada kw d'electricitat que surt d'un molí i el deixa de produir una central tèrmica, ens estalviem de llençar a l'atmosfera 1 kg de CO². Com més energia renovable puguem produir més tèrmiques podrem tancar".

Avui, però, hem de dir sense embuts que aquesta teoria és totalment falsa. Perquè aquesta societat nostra no funciona per una simple regla de tres. Tot és més complex. I en realitat els kw que produeix un molí o una placa fotovoltaica s'afegeixen als de la tèrmica o de la nuclear i els acabem consumint tots, i per tant consumim el doble.

El mateix passa amb el petroli i el gas que consumeixen l'automoció i la maquinària. El desenvolupament dels països rics ha estat empès pel combustible fòssil utilitzat per al transport i la indústria. I ara, quan s'aixequen veus d'alarma que anuncien la fi del petroli a mig termini —perquè com a fòssil és finit, no renovable— i quan es demostra la gran influència que té l'actual model de consum energètic en el canvi climàtic, correm-hi tots a produir com-

bustible de fonts renovables i, a priori, que no sigui tan dolent per al planeta. Aleshores es recuperen les velles fórmules per moure els motors que ja es van experimentar a començaments del segle XX: el bioetanol i el biodièsel. Sí, velles fórmules, perquè fa un segle Henry Ford dissenyava als Estats Units motors que funcionaven amb etanol procedent del blat de moro i Rudolph Diesel feia el mateix a Europa tot fent servir oli de cacauet. El que passa és que l'obtenció fàcil dels derivats del petroli i els preus baixos de l'època van fer que l'or negre s'imposés en el mercat de l'energia.

Però, no ens enganyem, com passa amb l'electricitat, produir un litre de bioetanol o biodièsel no suposa que es deixi de produir un litre de benzina o de gasoil. No. El que realment suposa és que ja en tenim 2 per ser cremats pels nos-

tres cotxes: el litre de combustible, dit renovable, i l'altre litre de combustible que s'exhaurirà un dia o altre. I això és així perquè res no fa preveure que canviï l'actual model de desenvolupament al món ric. El consum, sempre amunt. Pel que fa al transport, per exemple, la tendència és tenir cada cop més vehicles al mercat i fer més desplaçaments a escala mundial. Fixem-nos, si no, en els viatges en avió.

Jorge Riechmann (1) cita el biòleg Jeffrey Dukes (Universitat de Utah, els Estats Units) per dir-nos que cada any consumim el petroli procedent de quatre segles de plantes prehistòriques. O que cada dia fem servir el combustible fòssil equivalent a la matèria vegetal nova que triga un any a créixer sobre la terra i els oceans. I aleshores...? Els responsables polítics seguiran la seva retòrica trampa sobre el Protocol de Kyoto, contra l'escalfament global? No hi haurà manera que seguim, ells i els poders econòmics, i es trenquin les banyes per tal de cercar un model, ja no de creixement, sinó de vivència sostenible en el qual es trobi la manera d'estalviar energia sense que ens n'hàgim d'anar tots en orris? Perquè, què passarà quan es vagin afegint al consum energètic les economies emergents, com ara la Xina i l'Índia? Ah! I els països pobres? Que ens n'oblidàvem? Però... és que hi tenen alguna cosa a dir?

Sempre paga el mateix: el Sud empobrit

Qui decideix és l'opulent Nord. Qui marca el camí a seguir, qui fa anar les regnes del planeta són els països rics. Són els qui decideixen un bon dia de començaments del s. XX cremar petroli en comptes d'agrocarburs i els qui ara decideixen que s'han de tornar a consumir més agrocarburs perquè queda poc combustible fòssil i perquè s'ha d'apaivagar l'escalfament global. Mentrestant, el Sud, res a dir. Al Sud li toca seguir fent de graner, però no només per conrear els aliments que capritxosament imposen les transnacionals. No. Ara els toca, a més, conrear cereals i

oleaginoses per fabricar bioetanol i biodièsel per als nostres cotxes. I aquests conreus provoquen desforestació i destrucció d'ecosistemes ja molt amenaçats, com ara les selves tropicals. El Brasil, Indonèsia, l'Argentina i Malàisia encapçalen la producció i l'exportació de biocombustibles i també les alarmes d'impacte ambiental. Impactes associats als monocultius i a l'ús d'espècies transgèniques que tenen fortes repercussions en l'empobriment del sòl, però també en la sobirania alimentària dels pobles. Seguint Riechmann, aquestes produccions tenen efectes sobre "la fertilitat del sòl, la disponibilitat i qualitat de l'aigua i la utilització de plaguicides; desplaçament de cultius, que posen en perill la seguretat alimentària, i l'expulsió de poblacions humanes en àmplies zones del món".

És clar, doncs, que el que cal defensar són els usos alimentaris de la terra i la sobirania alimentària. Com diu Lester R. Brown, (2) "s'han de trobar altres alternatives als combustibles, però sàpiguen del cert que no hi ha cap altra alternativa al menjar". I això és el que primer s'ha de buscar: menjar per a tot-hom. L'exrelator de l'ONU per al dret a

l'alimentació, el suís Jean Ziegler, arriba a qualificar l'ús de la terra i la producció de cereals per a biocombustibles d'"un crim contra la humanitat". Ziegler sempre ha defensat fermament "el dret a l'alimentació com a part integrant dels drets humans bàsics" i ataca obertament la Bretton Woods (Banc Mundial i FMI), el govern dels Estats Units i l'Organització Mundial del Comerç per imposar als estats més vulnerables el neoliberalisme econòmic. Un model que genera encara més desigualtats. L'exrelator de l'ONU no diu tot això perquè sí. Ho diu tenint davant les dades de la FAO que diuen que l'any 2007 van patir fam al món més de 854 milions de persones.

Oxfam cita, en un informe, el mateix Banc Mundial, el qual reconeix que el preu dels aliments ha augmentat en els darrers tres anys un 83%. I afegeix que per als pobres això ja és un desastre, ja que gasten entre el 50 i el 80% dels seus ingressos en menjar. Segons el mateix Banc Mundial, el 30% d'aquesta pujada de preus és conseqüència directa de l'ús dels conreus alimentaris com a biocombustibles, causa també del fet que hagin caigut en la pobresa 100 milions

(1) Jorge Riechmann, a la revista *Ecología Política*. Professor de la Universitat de Barcelona i membre de Científics pel Medi Ambient (CiMA)

(2) Lester R. Brown, prolífic autor ambientalista i fundador del *Worldwatch Institute*.

de persones. La ironia està servida: els països pobres o en vies de desenvolupament són els que més produeixen agrocarbursants, i al mateix temps són els que menys vehicles tenen i més necessitat tenen d'obtenir aliments a preus assequibles.

Alfonso Raffin del Riego, (3) entrevistat a *El Viejo Topo*, és contundent quan diu que els biocombustibles se'ls diu *bio* per vendre'ls, però d'ecològics no ho són gens ni mica. No són una alternativa al petroli ja que en consumeixen per produir-los i distribuir-los, com ara en els fertilitzants emprats en els conreus. No són renovables, perquè al ritme que els consumim estem esgotant la fertilitat del sòl i la nostra capacitat d'alimentar-nos. I no són nets perquè també emeten CO₂ en cremar-los, tot i que els seus defensors diuen que quan les plantes creixien l'absorbien de l'atmosfera i, per tant, es compensa la contaminació. Però és que, tot i que no tinguessin aquests inconvenients, les plantes productores d'agrocombustibles en substitueixen d'altres que no s'havien de cremar, sinó que s'havien de menjar o que mantenien ecosistemes generadors de pluja que permeten captar molt diòxid de carboni. Però el pa no és negoci; l'energia, sí.

Diu Raffin que "la Terra és un malalt amb una alteració greu, els gasos d'efecte hivernacle, als quals s'afegeix la desertificació i la superpoblació". És urgent portar riquesa al tercer món per reduir la taxa de natalitat i produir i consumir aliments de manera sostenible, sense maltractar ni desforestar el sòl. Però serà difícil mentre els països pobres vagin produint per a la satisfacció dels països rics. Ja va passar en altres temps amb el cotó, el cafè o el sucre. I com abans, també avui algunes produccions són rebudes com la gran oportunitat. Passa amb la soja al con sud. "La soja brasilera, argentina i paraguaiana realment engreixa els animals d'Europa i Àsia i les arques d'alguns grans hisendats i dues multinacionals que trafiquen pràcticament tot el gra mundial,

però enverinen les aigües i el ulls dels indígenes amb glifosat, l'herbicida que aplicat a la soja transgènica augmenta la collita. Soja a la dreta i a l'esquerra de la carretera. Ni un pomer, ni un enciam, ni un pagès".

El decreixement energètic, una utopia?

Alfonso Raffin del Riego aposta per una mesura impopular: apujar els preus de l'energia per rebaixar-ne el consum. "Prohibir la publicitat que fomenti el consum innecessari. Energia barata només per a béns comuns i necessaris. Exemple: llum en un hospital o en una escola, però no a casa meua o a l'estadi".

Altres, com Riechmann, opten per l'opció més tova, però que si s'hi treballa fermament pot donar els seus fruits: "Intentar mantenir els nivells actuals de consum de carburants per a transport és insensat, ja siguin de fòssils o de biomassa. Com diuen els Sense Terra del Brasil, el model actual de desapropietament energètic i de transport individual ha de ser substituït per un model fundat en el transport col·lectiu". Per tant, "el que és insostenible és l'actual model de transport". Dit clarament, l'objectiu obligat per aconseguir més sostenibilitat és l'autolimitació (estalvi i conservació de l'energia). Perquè el problema no són els agrocombustibles: el problema són massa automòbils, camions i avions; així de clar.

Tenint en compte el que hem vist fins ara, doncs, sembla clar que el que seria millor és anar cap a la diversitat energètica, tot donant a cada sector la seva pròpia capacitat de participació en el conjunt. El petroli és finit i tard o d'hora s'acabarà; l'energia eòlica, la solar, la tèrmica, la fotovoltaica, les centrals de biomassa, etc. cada una han de participar de manera equilibrada o sostenible; els olis reciclats, la fracció orgànica dels residus municipals i industrials, la massa forestal i agrícola, com ara la palla..., també tenen el seu bocí en la producció energètica, i els cereals i ole-

aginoses, també que hi participin en la mesura que no atemptin contra la sobirania alimentària dels pobles (amb especial sensibilitat pels països pobres) ni contra els ecosistemes més fràgils. Si descarreguem el petroli de la servitud del transport el podríem deixar per a altres usos que, a priori, semblen més difícils de substituir, des de la multiplicat de plàstics, més tous i més durs, fins als embolcalls de les càpsules de medicaments, recobriments de cables, pintures...

Mentrestant, cal seguir investigant noves fonts d'energia, però no per consumir fins a atipar-nos-en, sinó per tenir-ne més de recanvi. Fa poc, per exemple, s'ha anunciat la viabilitat de produir energia a partir de les microalgues. Diuen que compensen abastament la seva futura combustió, perquè capten CO₂ durant el creixement i alliberen oxigen a l'atmosfera. A més, no prenen les terres aptes per a l'agricultura, que cada cop es demanaran més, donades les previsions de superpoblació futura. I si parlem del transport, sembla que l'opció més esperançadora ara és que es desenvolupi la tecnologia de l'hidrogen procedent de fonts renovables.

No està malament la sentència de Riechmann per acabar: "Caldria abolir la directiva europea que marca els objectius de substitució de gasoil i benzina per biocarbursants en el 10% per al 2020, ja que per aconseguir-ho caldria importar massivament agrocarbursants dels països del sud i es produirien desforestacions als països tropicals i fortíssims impactes sociològics als països del sud, entre ells la inseguretat alimentària. El que cal fer són objectius obligatoris de reducció de la mobilitat individual motoritzada".

...O pagar a preu d'or l'energia –en escala, segons els ingressos– perquè, cada cop que obrim un llum, engeguem una màquina o el cotxe per anar a buscar el pa a la cantonada, ens ho pensem dues vegades. ■

(3) Alfonso Raffin del Riego, director de Projectes d'un gran grup alimentari del Brasil. Pertany al Grup Iberoamericà d'Estudis de Carburants. Va ser executiu de Danone i voluntari de Veterinaris sense Fronteres.

retalls de premsa

¿Por qué han tardado 28 años en juzgar a los líderes de los jémeres rojos?

Al pasear por los campos de exterminio de Choeung Ek, a quince kilómetros de la capital, es fácil todavía ver como asoman por aquí o allá, junto al camino, un fémur o una vértebra que las lluvias han dejado al descubierto. Miles de personas, opositores al régimen primero, comunistas "sospechosos" después, fueron salvajemente asesinados ahí. Ahora, veintiocho años después, va a iniciarse el juicio contra los más destacados responsables de la locura polpotiana.

A finales de julio, Duch, el responsable del tétrico centro de detención y tortura de Tuol Sleng, el más importante de Kampuchea Democrática, fue inculcado con crímenes contra la humanidad. Duch se convertía en el primer líder de los Jémeres Rojos en ser llevado a juicio por las Cámaras Extraordinarias de Camboya, el Tribunal establecido conjuntamente por el gobierno camboyano y las Naciones Unidas para juzgar a los altos responsables de los mayores crímenes cometidos entre 1975 y 1979.

Habían pasado más de 28 años desde que 1,7 millones de personas murieran de hambre, enfermedad o ejecuciones en los casi cuatro años que duró el proyecto social maoísta de Pol Pot. Demasiados muertos y demasiados años de espera. Pero finalmente la justicia, a pesar de las graves limitaciones que veremos, había podido abrirse camino. (...)

La inmunidad es la norma del legado histórico de los genocidios, los crímenes de guerra o los crímenes contra la humanidad. Lo paradójico del caso camboyano, algo que lo hace todavía más interesante, es que fue Washington quien durante décadas protegió al régimen de Pol Pot de ser juzgado. (...)

Desde 1979 a 1997 Estados Unidos y China impidieron cualquier persecución internacional a los Jémeres Rojos, subordinando la justicia y la verdad a sus intereses geopolíticos. (...) Eran sus aliados frente a Moscú y Hanoi. (...) Hubo que esperar hasta 1997, cuando la Administración Clinton usó la lucha contra los genocidios de manera interesada a los propios intereses imperiales americanos, para que se abriera una oportunidad -había habido una intensa campaña de activistas locales e internacionales pro derechos humanos por el juicio- y las Naciones Unidas acabaron aceptando negociar la idea con el gobierno de Hun Sen. (...)

Hubo que esperar otros seis años más para alcanzar un acuerdo y otros tres más para establecer el tribunal. Para entonces Washington se negó a aportar un céntimo al proceso argumentando que el Senado había aprobado una ley que bloquea los fondos al Tribunal: para ellos el viaje por la verdad y la justicia había acabado. Llevó varios años encontrar a quien pusiera el dinero. Es de esperar que de una u otra manera los obstáculos en una y otra parte sigan hasta el final. ■

Mark Aguirre, *El Viejo Topo*, noviembre 2007

Tiempo para la reflexión en La Habana

Si hay un lugar en el mundo que no haya sido tocado por la crisis financiera mundial es la Cuba de Fidel Castro. Ahora que se acerca el 50 aniversario de la revolución que le llevó al poder el 11 de enero de 1959, Fidel sigue dirigiendo su experimento socialista en silenciosa decadencia.

El estrés habita las sociedades conectadas del capitalismo moderno. Desde Hong Kong hasta Houston, la presión por tener más apenas da un respiro. Puesto que no hay mucho que tener en la alicaída Cuba, esa angustia no existe. En su lugar se cierne la depresión de los días desocupados.

La albañilería decae en la encantadora Habana. La pintura se desconcha. El Atlántico golpea el Malecón, probablemente el paseo marítimo más bello del mundo, lanzando erupciones de agua pulverizada sobre el muro de granito. La gente tiene la mirada distraída. Sus minúsculos salarios dan para poco. No hay incentivos para trabajar más. La conversación es el único producto que prospera mientras la ciudad se desmorona.

General Motors, Citigroup, Al G y la llorada Lehman Brothers son nombres muy lejanos para Cuba, donde la gloria pasada de Detroit se muestra en forma de Pontiacs y Studebakers de los años cincuenta, con sus extravagantes aletas y sus formas titánicas. A falta de coches nuevos, los cubanos han creado su propio museo de automóviles estadounidenses.

Y también, pagando un alto precio por ello, han proporcionado a nuestro acelerado mundo un lugar con un poco habitual silencio en el que poder reflexionar. En Cuba no hay ningún recargamiento visual. Claro que hay incontables exhortaciones a defender la gloria del socialismo que embadurnan las paredes y se anuncian a bombo y platillo en las vallas publicitarias, pero hay paisajes sin anuncios que permiten descansar la vista. La vida sin marcas existe, después de todo.

Por la autopista de ocho carriles que atraviesa la isla, cuya construcción se inició con ayuda soviética y luego se dejó a medias cuando se hundió la URSS, pasan tres coches cada dos minutos. Hay un gran vacío que se dilata. Esta ausencia casi insondable es un signo del fracaso de Cuba. La vida es muy dura para la mayoría de los cubanos. Pero también está lejos de ser libre, y eso no puedo aceptarlo. Sin embargo, en un momento en que Occidente está, de un modo u otro, evaluando el alto precio de sus excesos, me siento más indulgente hacia el achacoso Fidel de lo que nunca creí posible (...)

En esta época de dudas, Cuba no ofrece respuestas. Pero es provocadora. El reverso de la humanidad angustiada en su fracaso material es la inhumanidad del exceso material. ■

Roger Cohen, suplement *The New York Times* de *El País*, 27 de noviembre de 2008

La Xina se'n va de safari: amenaça o oportunitat per a l'Àfrica

Artur Colom Jaén

Departament d'Economia Aplicada, Universitat Autònoma de Barcelona

En els darrers anys, una de les realitats emergents més destacables en el continent africà és la creixent presència xinesa en molts àmbits socioeconòmics. Comerç, inversió i ajuda al desenvolupament són els camps en què més es palesa aquesta presència, però també l'emigració i el petit comerç xinès comença a ser present a les ciutats africanes, fins i tot en àrees rurals.

El propòsit d'aquest article és fer un repàs als principals fets que caracteritzen la presència xinesa a l'Àfrica, i mirar d'escatir si la intensificació d'aquesta presència és una amenaça o una oportunitat en termes de desenvolupament per al continent africà.

Una presència que no és nova i un passat colonial compartit

Si ens atenem a les xifres, és a partir de l'any 2000 que el comerç, la inversió i l'ajuda pública al desenvolupament de la Xina a l'Àfrica comencen a desaparèixer, però això no vol dir que sigui una presència nova. Al segle XV els emperadors de la dinastia Ming havien enviat missions diplomàtiques i comercials a

la costa índica de l'Àfrica, lluny de l'esperit de conquesta i ocupació militar propi de les missions europees. Aquestes primeres missions, conjuntament amb l'experiència colonial compartida, encara avui es reclamen com la prova de la diferent aproximació als problemes africans que fan els xinesos. Durant la Guerra Freda, la Xina popular va donar suport en la mesura de les seves possibilitats (no oblidem que també estem parlant d'un país pobre en desenvolupament) a diferents lluites anticolonials a l'Àfrica, amb més èmfasi ideològic que econòmic. És important assenyalar que la Xina popular fou finalment acceptada a les Nacions Unides l'any 1971 amb el vot de molts països africans. Certament, amb les profundes reformes econòmiques iniciades per la ▶

Xina l'any 1978, i la posterior obertura exterior, ha canviat l'aproximació. Ara ja no hi ha tanta ideologia, i hi ha més recerca de benefici mutu en el marc del capitalisme global.

El context global de l'estratègia xinesa

L'actual estratègia xinesa a l'Àfrica neix en primer lloc en les seves necessitats internes d'enormes necessitats energètiques i de matèries primeres. Una economia en expansió com la xinesa, amb taxes sostingudes de creixement espectaculars en els dos darrers decennis, ha portat les seves autoritats a buscar aliances estratègiques que garanteixin el subministrament de la base material i energètica del seu patró de desenvolupament. En aquest context, l'Àfrica es converteix en soci privilegiat per l'abundància de recursos naturals que té i pot oferir a la Xina, a més de ser un mercat emergent per a les manufactures xineses. A canvi, l'Àfrica rep inversions en infraestructura, ajuda pública al desenvolupament i la garantia de no-interferència política en els afers interns.

Pel que fa a les relacions internacionals, tant els països africans com la Xina veuen en la seva aliança un front comú en l'arena internacional que aplega interessos propis de països en desenvolupament en fòrums com les Nacions Unides o l'Organització Mundial de Comerç. No està de més assenyalar que aquesta estratègia obliga els països africans a posicionar-se respecte Taiwan, i a dia d'avui només Swazilàndia, São Tomé e Príncipe, Burkina Faso i Gàmbia reconeixen Taiwan, fet que pot considerar-se una victòria diplomàtica de la Xina popular.

Per donar un paraigua institucional a tot plegat, l'any 2000 es va establir el Forum on China-Africa Cooperation (FOCAC), que va celebrar la seva primera reunió ministerial a Pequín, i va establir un programa plurianual que abordava aspectes econòmics, socials i polítics de les relacions sinoafricanes. La segona reunió va tenir lloc a Etiòpia l'any 2003, però va ser la tercera la que va significar un veritable punt d'in-

flexió. Aquesta va tenir lloc de nou a Pequín al novembre de 2006, i el seu perfil es va elevar amb la convocatòria paral·lela d'una cimera de caps d'estat, a la qual van acudir pràcticament tots els caps d'estat de l'Àfrica subsahariana. A més, les autoritats xineses havien declarat l'any 2006 Any d'Àfrica. A partir d'aquest moment, finals de 2006, molt s'ha escrit i s'ha dit sobre la presència de la Xina a l'Àfrica.

Els patrons de comerç i inversió

Pel que fa a les xifres de comerç, com veiem a la taula 1, l'evolució és espectacular. És cert que coincideix amb l'expansió global del comerç xinès, on totes les regions del món veuen com el seu comerç amb la Xina augmenta, però la importància de l'Àfrica com a soci comercial creix, i arriba fins al 3,35% l'any 2007.

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Importacions	2,5	1,5	2,4	5,6	4,8	5,4	8,4	15,6	21,1	28,8	36,4
Exportacions	3,2	4,0	4,1	4,9	5,9	6,9	10,1	13,6	18,5	26,2	36,5
Comerç total	5,6	5,5	6,5	10,5	10,7	12,3	18,5	29,3	39,6	55,0	72,9
(i) Importància del comerç africà per a la Xina (%)	1,74	1,70	1,79	2,20	2,09	1,99	2,17	2,54	2,78	3,12	3,35

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Organització Mundial del Comerç

(i): percentatge del comerç total amb l'Àfrica respecte del comerç total de la Xina amb el món

Taula 1. Comerç de la Xina amb l'Àfrica (1997-2007, milers de milions de \$)

A la reunió del FOCAC de 2006, es va fixar com a objectiu que l'any 2010 el comerç total arribés als 100.000 milions de \$, però tenint en compte que a l'agost de 2008 ja s'havia assolit la xifra de 2007, s'estima que el 2008 es pot haver tancat amb una xifra de 117.000 milions de \$, un 73% més respecte a 2006. Si s'acaba complint aquesta previsió, la Xina passarà a ser el segon soci comercial africà, només per darrere dels EUA. També cal tenir present que la concentració geogràfica del comerç és notable: l'any 2006 un 77,5% de les importacions xineses de l'Àfrica es van concentrar en només cinc països: Angola, Sud-àfrica, la R. D. del Congo, Guinea

Equatorial i el Sudan). A més, el petroli suposa més del 70% d'aquestes importacions, fet que il·lustra clarament el sentit d'aquesta aliança estratègica.

Encara que gairebé el 90% de la inversió estrangera directa a l'Àfrica subsahariana prové d'Europa i Nord-amèrica, les inversions xineses van guanyant importància, i van assolir els 400 milions de \$ l'any 2006. Com en tants d'altres aspectes de l'economia xinesa, aquestes xifres no estan ben contrastades, de manera que probablement són més altes.

Les inversions xineses a l'Àfrica en aquest darrer decenni, en bona mesura estan relacionades amb el patró de comerç i amb la necessitat estratègica de petroli i altres matèries primeres, de manera que una part més que significativa d'aquestes inversions van a raure al sector extractiu (petroli i mineria). Empreses bandera com la Chinese National Petroleum Corporation (CNPC),

tenen forts interessos en països com Angola, Nigèria o el Sudan.

Un altre àmbit d'emergent presència xinesa a l'Àfrica és la construcció d'infraestructures, ja siguin de transport o de generació d'energia. Sovint, aquests projectes es porten a terme en el marc de programes de cooperació al desenvolupament amb donacions o crèdits tous del govern xinès mateix.

L'ajuda pública al desenvolupament

Encara que hi ha certa opacitat en les xifres d'ajuda pública al desenvolupament de la Xina a l'Àfrica, una amalga-

ma d'instruments s'han posat en marxa en els darrers anys per part del govern xinès, des de crèdits tous (amb especial protagonisme de l'Exim Bank) fins a la reducció del deute extern, passant per beques a estudiants africans per tal que vagin a formar-se a la Xina, i per programes d'assistència tècnica. Diferents estimacions afirmen que l'any 2006 la xifra global de l'ajuda xinesa a l'Àfrica fou d'uns 4.500 milions de \$, encara que insistim que són estimacions, que no són xifres oficials contrastades, i que per això probablement en siguin més. En tot cas, és una xifra modesta al costat dels 43.400 milions de \$ que van aportar aquell any els països més rics.

Altres presències xineses a l'Àfrica

Un altre dels aspectes emergents i encara mal coneguts de les relacions sinoafricanes són el que podem anomenar microimpactes, particularment migracions i petit comerç. Aquests microimpactes escapen al coneixement estadístic, però tenen gran influència en la percepció de l'africà mitjà de la presència xinesa. L'agost de 2007, l'agència de notícies oficial xinesa Xinhua estimava en 750.000 els ciutadans xinesos emigrats a l'Àfrica. D'altra banda, l'establiment de petits comerços regentats per xinesos, fins i tot en zones rurals, va estenent-se per tot el continent, i en alguns casos fins i tot genera conflictes (com al Senegal l'any 2004) per la competència que suposen per al petit comerç local.

Amenaça o oportunitat per a l'Àfrica?

Encara que la potencialitat de l'aliança estratègica sinoafricana té grans contorns encara per definir, una intuïció de cap on pot anar ja es pot esbossar. Des del punt de vista del que pot aportar en termes de desenvolupament a l'Àfrica, en el plat positiu de la balança hi ha una aliança entre països en desenvolupament que comparteixen problemes i objectius, i hi ha una relació de cooperació més horitzontal que no la clàssica donant-receptor que estableixen jeràrquicament els països occidentals. En el

plat negatiu hi ha el risc de repetir el patró colonial i neocolonial d'exportació de petroli i altres matèries primeres a canvi de manufactures, i el recel que pot generar entre la població africana la presència mal gestionada d'empreses xineses. En aquest sentit, convé assenyalar que tot sovint les empreses xineses, a l'hora d'executar, per exemple, projectes d'obra pública, porten els propis obrers de la Xina, i generen un escàs impacte en termes de generació d'ocupació. Si n'hi hagués, en el plat intermedi de la balança hauríem de posar-hi la política xinesa de no-ingrència, ja que si bé per una banda evita intromissions neocolonials en els afers interns, per l'altra legítima governs poc respectuosos amb la democràcia i els drets humans, com Zimbabwe, el Sudan o el Txad. En suma, la resposta al

que ens plantejàvem en el títol de l'article no pot ser definitiva: hi ha grans oportunitats, però no es poden oblidar les amenaces.

Per saber-ne més:

- ALDEN, C.; LARGE, D.; SOARES DE OLIVEIRA, R. (2008): *China Returns to Africa: Anatomy of an Expansive Engagement*. WP 51/2008. Madrid, Real Instituto Elcano.
- DAVIES, M. (2008): *How China delivers development assistance to Africa*. Stellenbosch, Centre for Chinese Studies.
- Centre for Chinese Studies (Stellenbosch University, Sud-àfrica): <http://www.ccs.org.za>
- Forum on China-Africa Cooperation: <http://www.focac.org> ■

ELS NOUS RICS I ELS ETERNS POBRES DE RÚSSIA

Charo Izquierdo

Màster en política russa per l'MGIMO (Institut Estatal de Moscou de Relacions Internacionals)

La història dels nous rics i dels eters pobres de Rússia comença el 1987 amb la perestroika de Mikhaïl Gorbatxov. La crisi econòmica que en aquells moments patia l'URSS, junt amb la crisi social, ideològica i política, va fer que les faccions més progressistes del Partit Comunista consideressin necessari posar en marxa tota una sèrie de reformes per reactivar l'economia.

El principal objectiu de la perestroika consistia per tant a desenvolupar una mena de nou "socialisme de mercat". Els esdeveniments es van precipitar i en lloc de crear un nou "socialisme de mercat", la perestroika va acabar amb la desintegració de l'URSS al desembre del 1991 i la implantació del capitalisme més feroç.

El desastrós procés de privatització que es va dur a terme durant els anys immediats a la caiguda de l'URSS va acabar de crear les condicions necessàries per al repartiment de la riquesa tan desigual que es va fer a Rússia. El govern pretenia inicialment que la privatització suposés guanys per a cada un dels ciutadans i amb aquest objectiu va emetre títols al portador, tot i que la llei també permetia

adquirir accions d'empreses en metàl·lic. Cada ciutadà rus nascut abans de l'1 de setembre del 1992 tenia dret a rebre gratuïtament un d'aquests títols al portador o xecs. Aquests xecs permetien als ciutadans adquirir part de la propietat estatal en forma d'accions. Però vendre els xecs a particulars interessats o a intermediaris financers a canvi de diners en efectiu era una altra possibilitat. I és aquesta segona opció la que va escollir la majoria de la població desconexedora del sentit real d'aquests xecs i massa lluny dels centres de poder com per poder-ne treure partit. El procés de privatització va beneficiar bàsicament dos grups de ciutadans: els dirigents del Partit Comunista i, especialment, els "nous empresaris". Els dirigents i tecnòcrates del

Partit Comunista i el KGB van aprofitar la seva situació de poder i els seus privilegis de l'era soviètica per aconseguir tractes de favor per part del govern, com ara crèdits financers amb interessos molt reduïts o subministraments a preus artificialment baixos subvencionats per l'estat. Però sobretot la privatització de Ieltsin va beneficiar un cert nombre de joves oportunistes amb no gaire estatus social però amb un gran esperit emprenedor, que va saber veure l'oportunitat en la confusió econòmica i legal de la transició i va començar a adquirir el màxim de xecs al portador i d'accions de les empreses estatals més rendibles. Els nous rics obtingueren ràpidament el control dels sectors productors de l'alumini, el petroli, el gas, les telecomunicacions i la indústria química i van imposar la llei del gangsterisme per defensar els seus imperis econòmics.

A mitjans dels 90 ja s'havia fet la nova repartició dels principals actius de la Rússia postsoviètica i els magnats que tenien el control dels imperis financers, industrials, energètics i de telecomunicacions van començar a ser coneguts comunament com a "oligarques". Boris Berezovski n'era un dels més prominents. Controlava parts importants de les accions dels principals bancs i empreses, i exercia una gran influència sobre la programació de la televisió estatal. Junt amb Boris Berezovski, Roman Abramóvitx, Vladímir Gussinski, Vladímir Potanin, Víktor Txernomirdin, o Mikhaïl Friedman van ocupar els primers llocs en la llista dels oligarques més poderosos de Rússia.

El tercer punt d'inflexió que a continuació de la *perestroika* i la privatització va acabar de reforçar la posició d'aquests nous rics, conferint-los no només poder econòmic sinó també poder polític, van ser les eleccions presidencials del 1996. La baixa popularitat de Boris Ieltsin —després del caos dels 90, el fracàs de la privatització i els seus problemes de salut— feia que totes les enquestes preelectorals confirmessin la derrota de Ieltsin i donessin la victòria a un recuperat Partit Comunista encapçalat per Guennadi Ziugànov. Per

tal d'evitar-ho, Ieltsin va fer un pacte amb una vintena d'oligarques, segons el qual el president es va comprometre a conferir actius de l'estat a canvi del seu suport per sortir victoriós de les eleccions. El suport dels oligarques i la inversió de quantitats astronòmiques de diners en les més innovadores tecnologies polítiques van aconseguir una inesperada segona victòria de Boris Ieltsin en les eleccions presidencials. Però aquesta victòria va tenir un preu. Els joves oligarques en certa manera van esdevenir accionistes del govern, com si es tractés d'una companyia més, i van dirigir el país durant quatre anys conjuntament amb Ieltsin i el seu equip.

A l'alçada dels comicis del 1996, els principals magnats i homes de poder estaven directament interrelacionats, havien posat en marxa negocis comuns o havien format petits subgrups o grups de *lobbying* dins de la "societat" que dirigia el país. Roman Abramóvitx tenia interessos comuns amb Boris Berezovski. Anatoly Chubais es recolzava en Vladímir Putin, director dels serveis secrets. El magnat Vladímir Gussinski ho feia en el general de l'exèrcit Filipp Bobkov, subdirector del KGB de l'URSS. L'alcalde de Moscou tenia al seu costat Ievgueni Primàkov, director del servei d'intel·ligència rus. I Mikhaïl Khodorkovsky, el general Aleksei Kandaurov.

Va ser precisament aquesta "societat" de magnats i homes de poder que dirigia Rússia la que, alarmada pel lamentable estat de salut de Ieltsin a finals dels noranta, va veure la necessitat de trobar un nou líder presidencial fort, capaç de mantenir l'*status quo* i d'evitar que després de Ieltsin el caos es pogués apoderar del país i de les seves fortunes. Des del 1998 es van barallar diferents noms per substituir Ieltsin. Ievgueni Primàkov va ser nomenat primer ministre a l'agost del 1998, però va ser destituït al maig del 1999. Les seves repetides declaracions públiques sobre la necessitat d'imposar unes normes més estrictes als empresaris del país i un control més exhaustiu va crear molta intranquil·litat entre la classe dirigent. El seu lloc el va ocupar a la primavera del 1999 Serguei Stepashin, el qual havia es-

tat director dels serveis secrets del 1994 al 1995. Però aquest tampoc no va agradar, especialment al clan Ieltsin. Semblava que Stepashin mostrava més simpatia pel principal rival de Ieltsin, l'alcalde de Moscou Iuri Luzhkov, que pel mateix president. En conseqüència, a l'agost del 1999 Stepashin també va ser destituït. Aquest cop el lloc de primer ministre el va ocupar Vladímir Putin, que com ja sabem fins aleshores havia estat director dels serveis secrets. Vladímir Putin agradava a tothom, tant a la família Ieltsin pel seu compromís de respectar la immunitat de la família presidencial com als principals oligarques i homes de poder, que li van donar suport com a candidat presidencial convençuts que amb Putin la seva "societat" continuaria ostentant el poder. Però aquests últims no van tenir en compte que hi havia un altra "societat", que també donava suport a Vladímir Putin de manera incondicional: els serveis secrets.

Inicialment, Vladímir Putin es va mostrar fidel a tots dos grups, però amb el temps va deixar clar als oligarques que aquells que intentessin interferir en temes polítics o s'oposessin als seus projectes ho pagarien ben car. Aquest és el cas de Vladímir Gussinski o Boris Berezovski, que van mostrar el seu desacord amb alguns plans de Putin, i van acabar a l'exili. D'altra banda, Khodorkovski, que al cap i a la fi no deixava de ser un ciutadà emprenedor sense gaires padrins al poder, va servir a Putin com a cap de turc per demostrar als altres qui manava i fins a on era capaç d'arribar si a qualsevol dels magnats que fins aleshores havien codirigit Rússia se'ls acudia violar l'acord tàcit de no immiscir-se en qüestions polítiques.

Però el cert és que el binomi "oligarques-homes de poder" que va dirigir Rússia durant el mandat de Ieltsin, no ha deixat d'existir. És més, cada vegada resulta més difícil posar una línia divisòria entre els uns i els altres. Si bé durant el seu primer mandat Putin va fer de la guerra contra la corrupció una de les principals prioritats del programa del seu govern i va fer servir les persecucions de Berezovski, Gussinski o Kho-

dorkovski com a prova de la seva honestat davant dels electors, aquestes persecucions responien més aviat a batalles internes entre els diferents clans de poder que a una lluita real contra la corrupció. Els únics canvis que ha experimentat l'estructura de poder a Rússia són els noms dels oligarques en el rànquing dels més rics del país. La majoria dels oligarques dels 90 es troben avui dia a la presó o a l'exili. Roman Abramóvitx és un dels pocs que han estat capaços de sortir airosos tant de la presidència de Ieltsin com de la de Putin.

Actualment, entre els noms dels més rics de Rússia hi figuren els d'Oleg Deripaska, Roman Abramóvitx o Mikhaïl Friedman. El número 1 de la llista, segons la revista *Forbes*, és Oleg Deripaska. Té 40 anys i, tot i que era un estudiant brillant, va haver d'abandonar els seus estudis per poder sobreviure. La seva fortuna és fruit de la seva victòria a la "guerra de l'alumini" dels 90. Forma part del clan Ieltsin —el seu sogre està casat amb la filla de Ieltsin, Tatiana. El segon lloc de la llista l'ocupa l'internacionalment conegut magnat Roman Abramóvitx, de 41 anys. Va començar la seva carrera com a home de negocis venent joguines de plàstic, que emmagatzemava en un apartament de Moscou. La seva sort va canviar definitivament quan es va introduir en el negoci del petroli. El 1995 va adquirir junt amb Boris Berezovski la companyia petrolera Sibneft, que segons els experts costava uns quants bilions més del que tots dos magnats van pagar per la companyia. A principis de la dècada del 2000, l'imperi d'Abramóvitx no només comptava amb Sibneft, sinó també amb importants participacions d'empreses de l'alumini, automobilístiques o aèries. El 2003 va comprar el Chelsea FC i manté una excel·lent relació amb Vladímir Putin. D'altra banda, Mikhaïl Friedman va començar la seva aventura capitalista venent entrades de teatre en la seva època estudiantil. Més tard es va dedicar a diferents negocis: venda de finestres o importació de màquines fotocopiadores. Però la seva fortuna actual la va fer quan va començar a exportar petroli aprofitant que els preus eren més barats a la Unió Soviètica que a Occident. Friedman és cofundador del consorci Alfa Group, companyia

que avui dia controla l'Alfa Bank, un dels bancs més importants de Rússia, la companyia petrolera Tyumen Oil, diverses empreses de materials de construcció, i empreses alimentàries. En tots els casos, els factors comuns a l'èxit d'aquests magnats són el descontrolat procés de privatització i l'imperi de la llei de les màfies i el gangsterisme.

Val a dir que en el transcurs dels últims mesos algunes veus han assenyalat Vladímir Putin com un dels principals oligarques de Rússia. L'exportaveu de la Duma Ivan Rybkin va dir en aquest sentit que els homes de negocis Guennadi Timchenko, Mikhaïl Kovaltxuk, Iuri Kovaltxuk i Roman Abramóvitx s'encarreguen de vetllar pels interessos dels negocis de Putin desviant a comptes particulars una gran part dels fluxos financers nacionals.

La revista *Forbes* situava l'any passat una trentena d'oligarques russos entre els 100 homes més rics del planeta. Mentrestant, segons les xifres oficials, avui dia a Rússia 20 milions de persones viuen sota el parany de la pobresa. I això tenint en compte que, d'acord amb les estadístiques governamentals de l'any passat, l'índex de pobresa s'ha reduït del 24,5% el 2005 al 14,8% a finals del 2008. Tot i això, segons l'últim informe del Centre d'Estadística Estatal de la Federació Russa, que data del febrer del 2008, la diferència a Rússia entre el 10% dels més rics de la població i el 10% dels més pobres és de 16,8 vegades, i a Moscou, on es concen-

tren la majoria dels oligarques, de 41,6 vegades. Però recordem que aquestes són xifres oficials que no sempre responen a la realitat. El fet que uns 14 milions de persones menys que al 2005 ja no visquin sota el parany de la pobresa, no significa que les seves condicions de vida hagin millorat substancialment. Els estudis sociològics demostren que el descontentament de la població respecte a les seves dificultats econòmiques per sobreviure ha augmentat al llarg de l'últim any. I de fet hi ha prou dades que demostren que, tot i que l'índex oficial de pobresa s'ha vist reduït, les condicions de vida de gran part de la població continuen essent molt precàries. Per exemple, des de l'1 de gener del 2009 el sou mínim interprofessional a Rússia és de 4.330 rubles (al canvi actual, uns 100 euros), xifra que està per sota del cost mínim de la vida, que per al segon quadrimestre de l'any passat va ser de 4.646 rubles, i que probablement ara amb l'accentuació de la crisi i l'augment de la inflació a Rússia està molt per sobre d'aquesta quantitat. Aquestes xifres parlen de la baixa capacitat adquisitiva de la classe treballadora russa, que tot i haver superat amb els seus escanyolits ingressos la barrera que els situava sota l'índex de pobresa, es troben amb enormes dificultats per sobreviure.

Durant els últims mesos s'ha parlat molt de com ha afectat la crisi internacional els oligarques russos. Els principals especialistes financers consideren que la "comunitat del Kremlin" és la que s'ha vist més afectada per la crisi internacional, donat que les fortunes d'aquesta comunitat estaven basades en les bombolles financeres del mercat de valors, els preus de les matèries primeres i les facilitats de crèdit. Només el temps ens dirà l'efecte que ha tingut la crisi sobre aquests pobres homes rics. De tota manera sembla que, de moment, l'espècie dels oligarques russos no està en perill d'extinció, si bé una accentuació de la crisi i l'augment de la inflació poden tenir un efecte demolidor a Rússia sobre els 20 milions de persones que ja viuen sota el parany de la pobresa, sobre els 14 milions que fa poc que han deixat de ser pobres i que es troben en una situació molt vulnerable, i en general sobre la gran majoria de la població russa. ■

El paper dels recursos naturals en el conflicte de la RD del Congo

Iris Boadella

Membre de la Campanya "Congo, perill de riqueses"
www.perillderiqueses.org

La República Democràtica del Congo (RD del Congo) està situada al cor de l'Àfrica, és tan gran com l'Europa Occidental i té una població estimada de 60 milions de persones. Disposa d'una biodiversitat única, d'immensos recursos minerals (or, diamants, coltan, cobalt, coure...) i forestals, i d'uns sòls rics propicis per a l'agricultura. Aquestes condicions favorables, concentrades en les regions orientals, són el marc on tindrà lloc la lluita per l'explotació dels recursos naturals.

El conflicte de la RD del Congo es caracteritza per la seva internacionalització i la complexitat d'actors i interessos que hi interactuen. Tot i així, l'atenció internacional ha tendit solament a centrar-se en les dimensions polítiques i ètniques del conflicte. El component ètnic ha jugat un paper important en l'imaginari occidental a l'hora d'intentar explicar els conflictes a l'Àfrica. Sense oblidar que poden existir rivalitats o tensions entre ètnies, no podem obviar que aquestes sovint han estat instrumentalitzades en funció dels interessos de certes persones o col·lectius. Més enllà de la cortina de fum de les ètnies hi ha l'eix perpetuador del conflicte: la dimensió econòmica. La possessió i l'explotació dels recursos naturals s'ha convertit en un poderós motor de guer-

ra, però l'explotació il·licita dels recursos no és un fenomen nou en aquest país, ja que la seva història ha estat marcada pel saqueig continu dels seus recursos. Les formes d'explotació i espoliació han persistit al llarg del temps; subsisteix l'explotació, només canvien les formes. Les formes actuals posen en evidència la relació entre l'àmbit local i l'internacional: la relació entre el conflicte armat i el comerç mundial dels recursos naturals, un conflicte vigent que ja ha causat més de cinc milions de morts (des del 1998). Violació dels drets humans, corrupció, exportacions il·lícites, explotació laboral, violència sexual... formen part d'un procés d'enriquiment on només se'n beneficien uns quants. Un país ric, una riquesa limitada a un pocs.

Una història marcada pel saqueig continu

"El mar baña nuestras costas, el mundo yace a nuestros pies. El vapor y la electricidad han acabado con las distancias. Todas las tierras sin propietario en la superficie del globo, principalmente en África, deben convertirse en el campo de nuestras operaciones y de nuestro éxito".

Re: Leopold I de Bèlgica (1861)

La història de l'espoliació i l'explotació dels recursos naturals de la RD del Congo ja comença a l'època precolonial, quan el país va ser entregat a Leopold II, successor de Leopold I. Leopold II va fundar l'Associació Internacional per a l'Exploració i Civilització del Congo. S'estima que més de 10 milions de congolesos van morir per treballs forçats, la fam i l'exterminació sistemàtica. Les formes extremes

d'exploració no es van modificar quan el 1908 l'estatut va canviar i el territori va esdevenir colònia belga. No va ser fins al 1960 que se'n va proclamar la independència, però els dies d'illusòria llibertat van durar poc, ja que el 1965, després de l'assassinat del primer ministre Patrice Lumumba (amb la implicació del govern belga i dels serveis secrets dels Estats Units), Mobutu Sese Seko, també amb el suport de la CIA, va dur a terme un cop d'estat i instaurà una dictadura. Van ser més de 30 anys caracteritzats per la repressió contra la dissidència política, les greus violacions contra els drets humans i l'enriquiment de les elits mobutistes a través de la continua espoliació dels recursos naturals. És una època marcada també per l'origen del deute extern. L'endeutament va passar de 32 milions de dòlars l'any 1965 a 300 milions de dòlars el 1970 i va superar els tres mil milions de dòlars el 1976. Actualment, el país continua ofegat per un deute d'11,8 milions de dòlars.

La caiguda de Mobutu, el 1997, a causa de l'avenç dels rebels a tot el país, va donar l'entrada com a governant a Laurent-Désiré Kabila, que va rebre el suport de Burundi, Ruanda i Uganda. Però l'any 1998 Kabila va perdre el suport dels seus antics aliats, que es van autolegitimar per envair la RD del Congo amb el pretext de garantir la seguretat a les seves fronteres a causa de l'existència de

grups rebels. Al mateix temps, aquests països van donar suport a diversos grups armats: l'RCD (Reagrupament Congolès per la Democràcia) per part de Ruanda i l'MLC (Moviment d'Alliberament del Congo) per part d'Uganda. El govern de Kabila va rebre l'ajuda de Namíbia, Angola, Zimbabwe, el Sudan i el Txad.

Els informes reveladors del grup d'experts de les Nacions Unides

Diversos informes, publicats entre els anys 2002 i 2003, realitzats per un grup d'experts encarregats d'examinar la qüestió de l'explotació il·legal dels recursos naturals i altres formes de riqueses, esmenten altres qüestions subjacents sobre la intervenció d'aquests països:

"Hi ha forts indicis que, encara que les raons de seguretat i les raons polítiques eren el motiu que van adduir els dirigents polítics per entrar a la regió oriental de la RD del Congo, alguns oficials superiors de l'exèrcit tenien clarament altres finalitats: objectius econòmics i financers (...). Quan va esclatar la guerra de l'agost de 1998, els ruandesos i els ugandesos (els oficials superiors i els seus adjunts) tenien una idea clara del potencial dels recursos naturals existents i de la seva ubicació a la regió oriental de la RD del Congo". També l'exportació de certs

recursos minerals augmenten considerablement en aquests països: "Burundi no produïa or, diamants, coure, cobalt o metalls bàsics, com el cas d'Uganda i Ruanda. L'exportació de diamants de Burundi data de 1998 i coincideix amb l'ocupació de la regió.¹"

És rellevant citar aquests informes publicats entre el 2002 i el 2003, ja que treuen a la llum els països (Uganda, Burundi, Ruanda, la RD del Congo, els països de trànsit dels minerals...), les persones (els polítics, els militars, els empresaris dels diversos països) i les empreses implicades en el conflicte durant els anys 1995-2000. D'aquests informes també se'n pot extreure informació sobre el saqueig, l'explotació dels recursos per part de diversos grups, les xarxes internacionals il·legals vinculades a la corrupció, el tràfic d'armes, la falsificació de bitllets... o l'autofinançament de la guerra. L'informe cita textualment les paraules de Paul Kagame, actual president de Ruanda: "la guerra de la RD del Congo és una guerra autofinançada".

En un d'aquests informes també se citen més de 80 empreses que violen les directives de l'OCDE (Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic), multinacionals de diverses procedències (principalment de Bèlgica, el Regne Unit, els Estats Units, Sud-àfrica, però també del Canadà, Alemanya...); i diversos sectors (minerals, bancari, companyies aèries...), com per exemple Afirmex, America Mineral Fields, De Beers, Fortis, George Forrest Internacional Afrique, Kemet Electronics Corporation.

Després de més de cinc anys de la publicació dels informes, el conflicte ha persistit a la zona est del país. Gairebé la totalitat dels principals grups armats implicats en el conflicte, així com també els soldats de l'armada congoleesa han fet o fan comerç amb aquests minerals de manera il·legal des de fa anys, amb tota impunitat. L'agost del 2008 Global Witness va passar comptes sobre la implicació d'importants grups armats i d'unitats militars congoleeses en el comerç de la cassiterita i de l'or al

(1) Per consultar tots els informes, vegeu <http://www.perillderiqueses.org>, apartat Accions i materials.

Kivu Nord i al Kivu Sud. La mateixa organització, al febrer del 2007, va denunciar una de les empreses citades en els informes precedentment mencionats: l'empresa britànica Afrimex.¹ Com deia Martin Luther King, un pas més per la lluita contra la impunitat: *"La veritable pau no és únicament l'absència de tensió, sinó que és la presència de justícia"*.

La desforestació dels boscos: pèrdua d'hàbitat i aliment

El poeta i escriptor africà Amadou Hampâté Bâ va escriure que "cada vell que mor és una biblioteca que desapareix", una frase cèlebre que l'antropòleg Lluís Mallart parafrasejà expressant que "cada vegada que una selva és desforestada, desapareix una forma de viure i de pensar dels pobles que l'havien fet seva. Sense els seus grans arbres, la selva perd una part del seu sistema de signes, mor lentament d'agrafia i esdevé silenciosa". Per a uns, la selva pot esdevenir un "or verd", un negoci en potència, un botí per a les empreses forestals. Per a uns altres, esdevé en ella mateixa la seva essència de vida, la seva manera de viure i pensar.

Els boscos de la RD del Congo formen part del bosc africà dels simis grossos, que s'estén al llarg del Camerun, la República Centreafricana, el Congo Brazzaville, Guinea Equatorial, el Gabon i la mateixa RD del Congo. És la segona zona boscosa més gran, després de la selva amazònica, i és el lloc de l'Àfrica més ric en biodiversitat. A la RD del Congo, el bosc és la llar de més de 1.000 espècies d'ocells i de més de 400 espècies de mamífers, molts dels quals no es troben en cap més lloc de la Terra.

Els boscos també esdevenen un mitjà de vida per a certs pobles indígenes, com és el cas del poble pigmeu, que es caracteritza per la seva diversitat de tribus, idiomes i països on es localitza (l'Àfrica central). En l'actualitat, les diferents tribus viuen molt allunyades entre si i parlen diferents idiomes, tot i que comparteixen el mateix costum: totes viuen a la selva,

menys les de Ruanda. En conjunt són unes 250.000 persones. Durant dècades han viscut en simbiosi amb el bosc, fins que l'explotació de la fusta ha començat a adquirir dimensions colossals. Segons Greenpeace el bosc africà dels simis grossos s'estenia al llarg de l'Àfrica des del Senegal a Uganda. Ara no. Prop del 85% d'aquest bosc primari² s'ha destruït i la indústria forestal n'amenança la resta. Des de la Cimera de la Terra de Rio (1992), l'Àfrica ha incrementat en un 25% la seva taxa de desforestació i una part de la regió ha incrementat la producció de fusta més de la meitat des de mitjans dels 90. A la RD del Congo, a principi de la guerra (1998) la Darra Forest (una empresa ugandesotailandesa) va extreure i exportar fusta de manera il·legal (des del 1998 fins al 2000, anys previstos dels informes, aquesta companyia ha exportat en el seu conjunt uns 48.000 metres cúbics de fusta a l'any). Les companyies importadores d'aquesta fusta exportada sense certificat eren Bèlgica, la Xina, Dinamarca, els Estats Units, el Japó, Kenya i Suïssa.

La desforestació dels boscos posa en perill determinats models de vida i provoca greus conseqüències ecològiques, però també certes pràctiques agrícoles impulsades des de l'exterior perjudiquen els boscos i tenen greus conseqüències per a l'agricultura local.

És el cas de la quinquina al Kivu Nord. La quinquina és un arbre exogen introduït l'any 1942 per l'empresa Pharmakina (proprietat de l'empresa alemanya Horst Gebbers i de la francesa Etienne Enry). Durant els anys 90 se'n va descobrir un nou mercat d'exportació a l'Índia i a la Xina. Com que no existeix cap tipus de planificació del brusc augment de la demanda, està generant greus problemes. Entre aquests problemes trobem que l'alta demanda ha incentivat la plantació massiva de la quinquina, la qual cosa ha provocat un augment de la superfície dedicada a aquest arbre a costa dels boscos que rodegen les zones més poblades (cas del bosc

de Butembo, a l'est de la RD del Congo).

Actualment, l'àmbit de l'explotació forestal orientat a l'exportació constitueix un dels motors per a l'exportació dels pròxims anys, juntament amb un creixement molt destacat en altres àmbits de l'economia, particularment la mineria. Part del país encara no ha estat afectat per la tala industrial. Però això està a punt de canviar perquè els organismes internacionals, com el Banc Mundial i l'Organització de les Nacions Unides per a l'Agricultura i l'Alimentació de l'ONU (FAO), han previst un 'desenvolupament' extensiu dels boscos de la RD del Congo. Potencialment, las empreses del sector de la fusta podrien obrir desenes de milions d'hectàrees. Els drets i la subsistència de milions de persones estan en perill.

La RD del Congo sempre ha estat víctima de l'explotació i espoliació dels seus recursos naturals, ja sigui per mans externes o internes del propi país. Les formes d'explotació han evolucionat i sorgeixen formes més subtils d'espoliació com els tractats de lliure comerç,³ que afecten notablement altres àmbits, com l'agricultura. Tampoc no podem obviar com el mercat dels recursos naturals lliga estretament l'àmbit local i l'internacional, ja que els recursos naturals són extrets, són transportats, són transformats i venuts, perquè finalment arribin a les mans dels consumidors. És el cas del coltan, que arriba a les nostres mans transformat en telèfons mòbils, ordinadors portàtils i altres enginyers. En la cadena hi intervenen diversos actors i múltiples responsabilitats, però les conseqüències sempre les pateix la població civil congoleesa, que encara no ha vist millorar la seva qualitat de vida tot i viure en un país ric en recursos naturals. El poble ha vist negat el seu dret, com s'expressa a la Carta africana sobre els drets humans i dels pobles (1981), article 21, punt 1: "Tots els pobles disposaran lliurement de les seves riqueses i recursos naturals. Aquest dret serà exercit en l'exclusiu interès del poble. Mai cap poble se'n veurà privat." ■

(1) Vegeu <http://www.globalwitness.org>

(2) Segons Greenpeace, els boscos primaris són naturals i no han estat transformats o alterats per l'activitat industrial

(3) Vegeu l'informe ¿Soberanía Alimentaria o Tratados de Libre Comercio en Nord Kivu (República Democrática del Congo)? Análisis de impactos de los tratados de libre comercio sobre el sector agropecuario. Veterinarios Sin Fronteras. 2008

“Euskal Herria és quelcom més que Euskadi”

Parlem amb José Vicente Idoyaga

Begoña Basterretxea

Membre de la Lliga dels Drets dels Pobles

Nascut a Gernika (Bizkaia) l'any 1948, és doctor en Periodisme i catedràtic de Comunicació Audiovisual i Publicitat de la Universitat del País Basc. És autor de nombrosos articles i llibres, en particular sobre la relació entre mitjans de comunicació i opinió pública. Juntament amb altres professors universitaris va impulsar fa uns anys la plataforma Elkarbide amb l'objectiu d'afavorir el diàleg polític i social sobre el conflicte basc.

Recentment ha publicat, amb en Ramon Zallo, el llibre *El País Vasco en sus encrucijadas. Diagnósticos y propuestas* (Tarttalo, 2008) en el que s'analitza en estil breu i divulgatiu els problemes polítics, avatars jurídics i judicials, estratègies econòmiques per a una època de crisis i reptes per a un model social i cultural sostenible.

¿Qué es y como definirías Euskal Herria?

El término Euskal Herria ya se utilizaba en el siglo XVI para referirse al país donde se hablaba el euskera, la lengua vasca. Ese país incluía las tres provincias que constituyen hoy la Comunidad Autónoma Vasca (Álava, Bizkaia y Gipuzkoa), a la Comunidad Foral Navarra y a los tres territorios vascos integrados hoy en la administración francesa, lo que nosotros llamamos Iparralde (Baxe Nafarroa, Lapurdi y Zuberoa). El fun-

dador del nacionalismo vasco, Sabino Arana, acuñó el término Euskadi y durante muchos años también se utilizó este término como referencia a los siete territorios; de hecho la reivindicación de derechos y libertades nacionales vascas frente a la dictadura de Franco se hizo sobre todo con la denominación Euskadi. Pero después, al organizarse España como Estado de las Autonomías, el término Euskadi ha ido identificándose más con la Comunidad Autónoma Vasca. Por eso me parece mejor identificar hoy a los siete territorios históricos con el término Euskal Herria.

Euskal Herria es, a mi entender, una comunidad articulada por lazos históricos, lingüísticos, sociales, económicos y culturales, en la que además existe un amplio sentimiento político de pertenencia a una misma nación, es decir, de ser una comunidad nacional. Durante todo el

siglo XIX ya hubo diversas manifestaciones de reclamación política comunitaria, como la defensa de las instituciones forales. A partir de ello, la idea nacional política se desarrolló a comienzos del siglo XX. La iniciaron las elites nacionalistas y se extendió en la sociedad generando esa conciencia colectiva de nación política, que desde entonces ha estado en conflicto con la integración impuesta en la nación política española.

Pero esa conciencia nacional colectiva es muy desigual dentro de Euskal Herria. Es mayoritaria en la Comunidad Autónoma Vasca e incluso compartida mucho más allá de quienes se consideran nacionalistas. Pero ni el mayoritario sentimiento identitario de la sociedad en Navarra e Iparralde, ni la representación política mayoritaria en esos territorios comparte ese sentimiento colectivo de pertenencia a una nación política vasca

común. Como yo no creo que se pueda imponer la existencia de una nación por encima del sentimiento y la conciencia identitaria de su ciudadanía, tampoco creo que hoy se pueda hablar de Euskal Herria como una nación única. Lo anterior significa, para mí, que, por ejemplo, cuando defendemos el derecho del pueblo vasco a decidir cómo quiere relacionarse con las administraciones española o francesa, debemos añadir que tal derecho de decisión lleva consigo el poder decidir, también, qué modelo de relaciones se quiere tener entre los diversos territorios de la propia Euskal Herria. Y con la realidad actual, eso exige reconocer que la mayoría de la Comunidad Autónoma Vasca no puede decidir por encima de Iparralde o de Navarra y que corresponde a la ciudadanía de cada uno de estos territorios decidir su modelo de relaciones administrativas con el resto de Euskal Herria y con los demás pueblos de los estados español y francés.

¿Cómo ves el proyecto conjunto de Euskal Herria?

Estoy convencido de que una organización administrativa común y específica de toda Euskal Herria dentro de una Europa de los pueblos (y no de la actual Europa de los Estados), supondría una gran mejora de la calidad de nuestra democracia, de nuestra cultura, de nuestra justicia social y de nuestras relaciones con los demás pueblos. Como estoy muy convencido de eso, defiendo como proyecto, como horizonte, que Euskal Herria llegue a convertirse en una nación política común. Y por eso y también porque creo que ya hoy mismo hacerlo reporta mejoras democráticas, culturales y sociales, me parece necesario y útil favorecer espacios comunes de política cultural en todos los territorios de Euskal Herria, en el desarrollo de la lengua vasca, en el sistema de enseñanza, en los medios de comunicación, en la producción audiovisual, en el deporte (impulsando selecciones comunes, por ejemplo), en la promoción de la literatura o de las artes escénicas. Y me parece igualmente necesario y útil favorecer espacios y experiencias comunes en otros ámbitos como el de las políticas medioambientales, los

programas de salud pública y atención social, los planes de Investigación – Desarrollo – Innovación (eso que se llama I+D+I) o los de la llamada Sociedad de la Información y, en fin, cuantas iniciativas de cooperación económica y comercial quepan. Todo esto reportaría ya una gran mejora económica, social y cultural para el conjunto de la ciudadanía que habita en Euskal Herria, sea cual sea su origen, y al mismo tiempo permitiría desarrollar una identidad compartida de comunidad política nacional.

¿Cómo valoras la situación política actual en Euskal Herria y hacia donde te parece que va?

La situación política está mal, está bloqueada. Tras el calamitoso periodo de gobierno de José María Aznar, en la que el diálogo estaba totalmente cerrado, el triunfo electoral y las promesas de negociación de José Luis Rodríguez Zapatero hicieron que se abriera alguna esperanza. A finales de 2003 el Parlamento Vasco aprobó por mayoría lo que se llamó *Propuesta de Estatuto Político de la Comunidad de Euskadi*, pero el 1 de febrero del siguiente año el Parlamento

español, a propuesta precisamente de Rodríguez Zapatero, la rechazó sin tan siquiera discutirla.

Cuando en marzo de 2005 ETA declaró una tregua unilateral, se abrió de nuevo la esperanza de que podría aprovecharse para llegar a acuerdos que trajeran a Euskal Herria la paz y un marco político que permitiera superar el profundo déficit democrático que tiene el actual sistema constitucional y autonomista del Estado español. Pero las esperanzas se frustraron. ETA reventó la T4 de Barajas cobrándose cuatro vidas humanas inocentes y unos meses después reanudó formalmente la violencia armada en todos los frentes.

La política judicial y de represión policial contra la izquierda abertzale es de auténtico y brutal estado de excepción; yo tengo en este momento dos compañeros profesores encarcelados y uno más en libertad condicional, pero condenado a 14 años de prisión por emitir opiniones o realizar actuaciones que nada tienen que ver con ETA.

En septiembre de 2007 el Presidente del Gobierno Vasco, el Lehendakari, trazó

una nueva hoja de ruta hacia la paz y la normalización política, que incluía una consulta previa a la ciudadanía referida a la negociación del fin de la violencia y a la exigencia de que los partidos negocien una propuesta que articule el "derecho de decisión". Pero tal consulta, que contaba además con el apoyo mayoritario del Parlamento vasco, fue prohibida judicialmente. Para decirlo todo hay que añadir que el PNV, el partido al que pertenece el Lehendakari, no ha puesto esfuerzo alguno para lograr una movilización de apoyo social a esta consulta y que el propio Gobierno Vasco, pese a que anuncia lo contrario, no ha tenido valor democrático para tomar iniciativas, como no tuvo el de llevar a consulta la *Propuesta de Estatuto Político* del año 2003.

Ahora tenemos bloqueada cualquier perspectiva de una solución democrática y dialogada del conflicto vasco, tenemos la violencia de ETA impuesta por encima y contra el sentimiento casi absoluto de la ciudadanía y tenemos una política represiva contra la izquierda abertzale, que para cualquier observador imparcial sería incompatible con la palabra libertad o la palabra democracia.

¿A dónde va todo esto?. Después de las próximas elecciones de la Comunidad Autónoma Vasca, es posible que haya cambios institucionales de representación y cambios en las alianzas entre partidos. Pero no tengo esperanza alguna en que eso nos lleve a solucionar nuestra situación política. Para salir de este bloqueo "Elkarbide", la plataforma de profesorado universitario por el diálogo en Euskal Herria a la que pertenezco, formula cinco propuestas con las que me identifico plenamente:

- El reconocimiento jurídico del "derecho a decidir" de la sociedad vasca;
- El derecho de todos los partidos y propuestas políticas a expresarse y a actuar libremente, lo que implica poner fin a la ilegalización de la izquierda abertzale;
- El final de todas las muestras de violencia protagonizadas por ETA;
- La humanización del conflicto;
- La apertura de un proceso de diálogo sin exclusiones y sin imposiciones previas.

Nuestro compromiso es difundir esta propuesta en toda la sociedad y apoyar todo movimiento ciudadano y social que vaya en ese camino. Creo que recuperar la iniciativa de la sociedad civil es ahora lo más importante para salir del bloqueo político en el que nos encontramos.

¿Consideras que la información que los medios de comunicación, en general, transmiten sobre Euskal Herria es clara y suficiente para entender el problema político que existe?

No, francamente no lo es. Un grupo de investigación que coordiné analizamos 11 diarios de todo el estado español desde septiembre de 1998 hasta mayo de 2001, es decir desde el inicio de la primera tregua de ETA hasta -después de la ruptura de la misma- la celebración de las elecciones autonómicas. Yo destacaría aquí dos conclusiones de aquella investigación. La primera, que los medios de comunicación son parte y una parte activa del conflicto vasco, en lugar de lo que deberían ser, instrumentos que ayuden a entenderlo, a comprenderlo. La segunda, que el "antiterrorismo" se ha convertido en la ideología profesional de los medios en el tratamiento de todo el conflicto vasco: cualquier reivindicación soberanista y hasta cualquier nacionalismo equivale a terrorismo; y en nombre de esa ideología profesional antiterrorista se pueden calar, tapar y hasta justificar las violaciones de cualquier derecho democrático con la izquierda abertzale. Pero ideología profesional antiterrorista no equivale a ideología democrática; el periodismo tiene todo el derecho del mundo a oponerse a la violencia de ETA, pero ninguno a hacerlo en las claves que lo está haciendo.

Creo que, desgraciadamente, costará mucho darle la vuelta a este calcetín, que costará mucho que la ideología profesio-

nal del periodismo y las políticas informativas de los medios recuperen, ante el conflicto vasco, un discurso que permita comprenderlo y que fomente una actitud de diálogo político para resolverlo.

Sabemos que existen pautas y elementos de actuación comunes en los procesos resolutivos como ha ocurrido en países como Irlanda, Sudáfrica y que parece que no se pueden aplicar aquí. Y ¿Cómo debería sostenerse el planteamiento de la autodeterminación en una situación, como la vasca, que no procede de una descolonización tradicional?

Poder sí que se pueden aplicar soluciones como las que planteas. Otra cosa es que no se quiera hacer. Justo dos meses antes del atentado de ETA en la T4 de Barajas, las delegaciones del PNV, PSE-PSOE y Batasuna, reunidas en Loiola (Gipuzkoa), habían llegado, a acuerdos que se iban a trasladar a los demás partidos, y se esperaba que, al mismo tiempo, ETA y el Gobierno de Zapatero negociarían los pasos para el desarme de aquélla. En un ambiente que ya estaba muy deteriorado por la mala gestión política y gubernamental del año y medio de tregua anterior, la representación de la izquierda abertzale incluyó nuevas propuestas que paralizaron el acuerdo. Dos meses después el bombarzo de ETA lo desmontó por completo. Pero ese era un punto de partida bueno para abrir un camino hacia una solución estable y democrática al conflicto vasco. Por eso hay mucha gente -nuestro grupo universitario "Elkarbide" entre otros- que reclama la vuelta a los acuerdos de Loiola y a la situación de tregua de la violencia armada de ETA que había en aquel momento. Con la situación que tenemos hoy, no parece probable que eso vaya a producirse, al menos a corto plazo. Pero hay que defender que si fue posible una vez, vuelva a serlo.

En cuanto a las posibles formulaciones sobre el derecho de autodeterminación en una situación como la vasca, yo plantearía tres ideas.

La primera es que, en todo caso la autodeterminación nacional es un princi-

pio democrático, también en situaciones que no son de colonialismo, para resolver un conflicto nacional en base a la decisión de la mayoría de la sociedad sobre el tipo de relaciones administrativas (separación, unión, confederación, autonomía...) que desea mantener con el o los estados de los que forma parte.

La segunda idea es que tienes razón al plantear una distinción entre la situación de déficit democrático y desigualdad nacional del caso vasco y las situaciones de explotación nacional de las colonias. En una situación similar a la nuestra que es la de Québec, la Corte Suprema del Canadá ha planteado una fórmula que me parece interesante: derecho de decisión no unilateral, con obligación de consulta a la ciudadanía propia del Québec y también de negociación con el Estado canadiense; no se discute el derecho a decidir y el respeto a tal decisión, pero debe compatibilizarse con el acuerdo con el Estado, porque también afecta a éste. Sobre esta idea pueden elaborarse distintas fórmulas de ejercicio de tal derecho, pero el criterio me parece adecuado.

La tercera idea es sólo para recordar algo de lo que ya hemos hablado antes, y es que, al menos a fecha de hoy, el ejercicio de ese derecho debería realizarse por separado en la comunidad foral de Navarra y en la Comunidad Autónoma Vasca, y, por supuesto, si fuera el caso, en los territorios vascos bajo administración francesa.

No se conoce bien la labor de una buena parte de la sociedad civil vasca que está muy comprometida. ¿Podríamos decir, si no resulta

muy simplista, que un pueblo reivindicativo en sus derechos, por coherencia, por respeto, se pone al lado de otros pueblos que sufren? Háblanos un poco de esta sociedad.

Hay tejida mucha red social vasca; lo digo en general, desde eso que tú planteas sobre movimientos solidarios, hasta clubs culturales, pasando por agrupaciones gastronómicas. Y hay también muchísima vida en común en la calle, desde el pueblo más pequeño hasta la capital mayor. Aunque las tendencias a la vida individualista también tienen peso, creo que la vida colectiva y la conexión en red son más fuertes en el caso vasco, al menos si lo comparo con otras situaciones que conozco. Esto es sólo mi percepción particular, pero existen algunas investigaciones sociológicas más fundadas que lo avalan. Creo que si la situación política, la violencia y la represión no provocan fracturas y enfrentamientos sociales más graves, y eso que vivimos muy intensamente esos hechos, es en gran parte debido a que sigue habiendo mucha comunicación social por esas redes.

Dentro de ellas el peso de esas asociaciones y movimientos más directamente

comprometidos con la justicia social, con la solidaridad, con los derechos de minorías, con el feminismo, con el medio ambiente, con la cultura etc., es también importante. No creo que esto, específicamente esto, sea muy distinto a la situación de otros puntos del Estado español. Ha habido quizá algún caso, como el de la "insumisión al ejército", que tuvo una formulación más radical y más costosa para sus protagonistas (hubo muchos encarcelados) que el de la "objeción de conciencia", que se realizó en la mayor parte del resto del Estado español. Pero no veo grandes diferencias con otras situaciones, salvo quizá que en un nivel u otro esté implicado un porcentaje de población más alto.

Pero hoy, como ha ocurrido en otras partes, hay un cierto retroceso. Me preocupa, en particular, el debilitamiento de la conciencia anticapitalista. Ni siquiera la crisis actual y los escándalos financieros son capaces de abrir camino y credibilidad a un discurso y una práctica anticapitalista. No creo que estemos en condiciones de sentirnos satisfechos. Pero hay una buena base histórica que podría permitir una recomposición de los movimientos de solidaridad sobre esta base anticapitalista, de enfrentamiento con la injusticia social. ■

Algunes associacions i entitats que treballen per la cultura de la pau a Euskal Herria:

AZKAPENA (1987)

Herriekiko Euskal Elkartasuna. Organització internacionalista per promoure la solidaritat amb altres pobles del món que lluiten per a la seva alliberació com a pobles i per una societat més justa i lliure.

BAKEAZ (1992)

Associació que treballa en la recerca i oferiment a la societat alternatives per un món més just d'acord amb un ampli concepte de pau i desenvolupament sostenible.

BAKETIK (2006)

Centre per la Pau. Elaboració ètica de conflictes. Fundació Arantzazu Baketik.

BIDEA HELBURU (2002)

Grup de treball per la reflexió vers els valors teòrics i experiències pràctiques relacionades amb la No violència Activa. Té per objectiu demostrar que les eines de la no violència activa són útils per a la resolució de conflictes.

ELKARBIDE (2003)

Iniciativa Universitària per una Euskal Herria democràtica, pacífica, ecològica i solidària.

ELKARRI (1992)

Moviment social pel diàleg i l'acord a Euskal Herria que a partir del 2006 es va reconvertir com a LOKARRI (el que serveix per unir). Organització social, independent i plural que lluita per la pau i la normalització de la convivència a Euskal Herria. Els seus principis bàsics son: La defensa de la no violència, la vida i els drets humans com absolut ètic, l'opció pel diàleg sense exclusions i el pluralisme com a fonament de la convivència, respecte per la voluntat popular i els principis democràtics com a regla bàsica de la política.

GERNIKA GOGORATUZ (1985)

Centre d'investigació per la pau.

RED BATZART

Grup de treball dins la Fundació Gernika Gogoratuz per impulsar processos de pau des de la participació democràtica i creativa des de l'art.

TORTURAREN AURKAKO TALDEA (1992)

Associació contra la tortura i els drets humans.

Cinema, crisi i món laboral

Muriel Giménez
Periodista

En època de crisi econòmica, el món laboral es veu plenament afectat i, com a conseqüència, els drets laborals es veuen més amenaçats que en èpoques de prosperitat. Potser per aquest motiu, una època de crisi també és un bon moment per fer un repàs a totes aquelles pel·lícules que, amb més o menys intensitat i tocant unes teclades o altres, fan un recorregut pels conflictes laborals de les nostres societats i denuncien aquelles violacions dels drets fonamentals que se'n deriven. I és que no només cal parlar del dret a un treball digne i ben remunerat, acompanyat de les condicions desitjables en un estat del benestar (seguretat social, vacances pagades, etc.), sinó que cal tenir en compte també altres drets. Per exemple, i referint-nos al dret a un treball digne, podem parlar d'atemptats contra la dignitat de les persones, víctimes de situacions properes a l'esclavitud i a la servitud, o de tractes cruels, inhumans i degradants; podem parlar també de la privació del dret de protesta i de llibertat d'expressió a l'hora de denunciar abusos o proposar millores laborals; o podem considerar l'existència de violacions del dret a reunir-se i a organitzar-se, i, fins i tot, de les situacions dramàtiques en què es troben certes comunitats humanes que decideixen emigrar davant les perspectives laborals a un indret més pròsper.

El realisme social britànic

Podríem considerar que, en la història del cinema, un dels autors que han estat i continuen essent més compromesos a assenyalar tots els problemes socials i laborals que hi ha, en aquest cas, a les societats occidentals, és el director britànic Ken Loach, artífex del realisme social britànic en el cinema, conjuntament amb altres compatriotes afins a un corrent que fa dècades que influeix en els artistes anglosaxons. La majoria dels films de Loach són un acurat reflex dels problemes socials que afecten la societat obrera anglosaxona (intercanviable, però, per qualsevol altra societat desenvolupada de la vella Europa). Tot i que les seves pel·lícules no sempre han estat ben acceptades per la crítica, que n'ha titllat algunes de tendencioses i maniquees, Loach acostuma a posar en situacions complicades els seus personatges, permanentment enfrontats al poder i a l'*status quo*, i la seva narrativa està repleta de discursos en defensa de la classe més humil.

En les seves pel·lícules, doncs, trobem per exemple personatges acabats de sortir de la presó que busquen una oportunitat, però que es troben amb una societat classista i conservadora (*Riff-Raff*); exalcohòlics que busquen la redempció a través d'un treball vocacional i amb l'objectiu de millorar l'existència dels altres (*My name is Joe*); individus de barris pobres, atrapats en un atur permanent, que lluiten per viure dignament, fins i tot posant-se en mans de perillós prestamistes (*Plouen pedres*); treballadors que veuen com la privatització del seu sector els pren els drets laborals aconseguits durant anys de lluita i esforços (*The Navigators*); joves marginals que malviuen en barris obrers i perifèrics de grans ciutats britàniques sense possibilitat de fugir d'allò que els condiciona el seu entorn (*Sweet Sixteen*), o immigrants explotats per empreses de treball temporal (*It's a free world*).

No obstant això, de totes aquestes incursions en els problemes laborals de les classes més desfavorides, *Bread and Roses* (2000), és potser la seva obra més coneguda per posar de relleu quins són, segons Loach, els drets laborals i socials indispensables en una societat democràtica. En aquesta pel·lícula, curiosament molt similar al film nord-americà *Norma Rae*, dirigit per Martin Ritt el 1979, la Maya és una jove mexicana que entra il·legalment als Estats Units, a Califòrnia (acte que li suposa posar-se

en mans d'individus perillosos que trafiquen amb persones), per tal de reunir-se amb la seva germana, treballadora amb papers. Gràcies a l'ajuda d'ella, comença a fer feines a la seva mateixa empresa, encarregada de la neteja d'un edifici d'oficines, a canvi d'un sou miser, sense dret a assegurança mèdica ni a vacances, envoltada de companys que, com ella, són humiliats pels seus superiors, i paralitzats per la por constant a perdre el seu lloc de treball. En aquest delicat context, la Maya coneix el Sam, un jove activista que els anima perquè reivindicuin els seus drets laborals, tal com altres grups de netejadors han fet, i amb èxit. Amb el lideratge del Sam, i després de ser testimoni de les injustícies, coaccions i amenaces per part dels responsables de l'empresa, la Maya i la resta de netejadors prendran consciència de la necessitat d'organitzar-se i lluitar pels seus drets.

Aquest film de Loach convida l'espectador a prendre consciència de la fragilitat i les situacions de desemparament dels immigrants davant del món laboral, un col·lectiu que encara menys que els altres es pot permetre de perdre la feina i, per tant, ser més explotats i tenir més por de lluitar pels seus drets més bàsics. Planieja, també, que l'immigrant pot viure una discriminació major per la seva doble condició d'obrer i immigrant. Per altra banda, la pel·lícula reflexiona sobre la realitat dels

Estats Units: el país més ric del món, però amb un 40 per cent de la població que no té les necessitats bàsiques cobertes, com gaudir d'una assegurança mèdica.

Altres mostres d'aquesta manera de fer cinema denúncia i despertar consciència les trobem en Stephen Frears a *La meua preciosa bugaderia* (1985), *The van* (1996) o *Dirty Pretty Things* (2002); en Stephen Daldry i el seu *Billy Elliot* (2000) o en Peter Cattaneo i la divertida *Full Monty* (1996).

La crisi, un clàssic del cinema

Potser la pel·lícula més paradigmàtica sobre l'amenaça a la qual s'enfronten les comunitats en època de crisi és *El raïm de la ira* (1940) de John Ford, la versió cinematogràfica de l'obra de John Steinbeck, amb el mateix títol, que va escriure per posar de relleu les penúries de milers de famílies, principalment de l'àmbit rural, afectades per la Gran Depressió als anys 30 del segle XX. En aquest context, Tom Joad torna a casa després d'uns anys a la presó i troba com la seva família i els seus veïns, que fa generacions que treballen les terres d'Oklahoma, han d'abandonar les seves llars expulsats per una reorganització de les seves condicions d'exploració. "Aquesta terra és meua", assegura un dels protagonistes. I és que aquest llargmetratge posa constantment de relleu la següent paradoxa: la terra no és de qui la treballa, sinó de poderosos terratinents, especuladors i, sobretot, dels bancs. Les penúries, les falses promeses, la fam, els abusos, la deshumanització... són algunes de les coses que acaben marcant aquesta gran família durant el seu periple cap a Califòrnia, la terra on creuen que trobaran una sortida. I en aquest viatge, com també es veu a *In this World*, de Michael Winterbottom (sobre un nen afganès que travessa fronteres, amb tots els perills que això suposa, per arribar a fer una feina miserable a Londres), o a la ja citada *Bread and Roses*, es trobaran desemparats i tan necessitats d'una feina que acabaran travessant la fina línia que hi ha entre treball i esclavitud.

Lluny del món rural es situa *El lladre de bicicletes* (1949), obra emblemàtica del neorealisme italià, dirigida per Vittorio da Sica i protagonitzada per actors no professionals. De fet, el film narra la història en un context delicat, la Roma de la postguerra, en plena crisi econòmica i amb un alt índex d'atur. El protagonista, Antonio, és un home afortunat, no obstant això, ja que malgrat aquesta situació aconsegueix una feina. Consisteix a enganxar cartells per la ciutat i per fer-ho necessita una bicicleta. Després de recuperar la seva bicicleta, que havia deixat a un usurer, i començar a treballar, un dia la hi roben. A partir d'aquest moment, i durant dos dies angoixants, ell i el seu fill passen les mil i una per recuperar l'indispensable vehicle. Tràgicament, i fruit de la desesperació, el protagonista es troba amb el dilema de si, finalment, es converteix ell mateix en el lladre.

Per altra banda, pocs anys abans (el 1936), Charles Chaplin es va convertir a *Temps moderns* en un obrer embogit per la revolució industrial, alienat pel poder frenètic de la màquina i, un cop recuperat, empresonat per participar, sense ser-ne conscient, en una manifestació per reivindicar els drets dels treballadors.

Crisis sectorials, fi de comunitats obreres tradicionals

També dins el cinema social anglès es mou la tragicomèdia *Brassed off* (Mark Herman, 1996), ambientada en la crisi d'una comunitat minera del nord d'Anglaterra, enfrontada a la possibilitat de pèrdua de milers de llocs de treball com a conseqüència de l'abandonament progressiu del sector primari, sector obsolet, en termes de beneficis, fins i tot quan és l'Estat qui el gestiona. En aquest context, un grup de treballadors troba en la banda de música de les mines un motiu per evadir-se i un símbol de la seva identitat col·lectiva. Paral·lelament, però, el perill real de l'atur i del final de la seva comunitat els submergeix en un seguit de crisis personals i familiars i en la dicotomia de resistir a les pressions dels dirigents i lluitar pels seus drets o deixar-se endur per la por i acceptar les indemnitzacions.

En la mateixa línia el cinema més proper a nosaltres ha generat, en la darrera dècada, una pel·lícula que s'ha convertit en un retrat fidel dels desocupats en la nostra societat: *Los lunes al sol* (2002), de Fernando León de Aranoa. Va ser tot un èxit, i no només per la gran quantitat de premis que es va endur. La pel·lícula desgrana, amb força desesperança i amargor, però també amb dosis de tendresa, la vivència de la situació d'atur d'un grup d'amics, majors de 40 anys, que, com a *Brassed off*, perden la feina a causa de la reconversió dels sectors primaris i industrials dins de l'àmbit de l'economia. Un cop més, un sector tradicional i poc competitiu per a les empreses, sense lloc en les societats capitalistes que juguen a la nova lliga de tecnologia i sector terciari. De fet, els protagonistes, tal com planteja la pel·lícula, són els danys col·laterals del progrés, de l'economia del benefici, del naixement de nous sectors. Què passa, aleshores, amb aquests àmbits laborals cada vegada més en desús? Què passa amb els treballadors que, després de dedicar-s'hi tota una vida, es troben al carrer, sense qualificació, i amb una edat en què ja no són "rendibles"? Doncs en alguns casos, res, desesperar-se i continuar lluitant. O no. Constantin Costa-Gravas va donar una resposta més inquietant a aquest problema social. A la seva pel·lícula *Arcadia* (2005), un pare de família, feliç i tranquil, perd la feina a causa del procés de reestructuració de la seva fàbrica, i això fa trontollar tot el seu món. Disposat a recuperar-ho tot a través de qualsevol mitjà, acaba per convertir-se en un assassí en sèrie. Com una revenja contra la societat.

I si els més veterans en el sector laboral perden la seva feina i es troben sense massa possibilitats de trobar noves sortides, els joves xoquen amb una nova i desconeguda realitat. Com l'universitari acabat de llicenciar de *Ressources Humaines* (1999), de Laurent Cantet; pateixen el fet de ser les principals víctimes de la precarietat laboral, com les protagonistes de *La vie revêe des anges* (1998), d'Erick Zonca, o la *Rosetta* (Luc i Jean Pierre Dardenne, 1999).

Per altra banda, però dins del cinema documental, cal destacar *The take* (2004, Avi Lewis) i *Working man's death* (Michael Glawogger, 2005), sobre 5 obrers de diferents punts geogràfics i les seves maratòniques jornades laborals. I basades en casos també reals, però com a cinema de ficció, trobem el film suec *Joe Hill* (Bo Widerberg, 1971), sobre la vida del líder sindical Joe Hill, executat el 1915 per les seves activitats sindicalistes, i *Deans*, que narra la vida d'Adolf Deans, un sacerdot flamer que a principis del segle XX es va dedicar a la defensa de la classe obrera i va lluitar per millorar les seves condicions de vida.

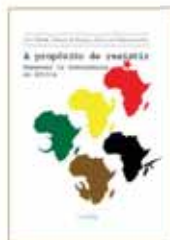
En definitiva, és clar que el cinema no viu d'esquena a la realitat. La gran riquesa creadora d'aquest 7è art s'ha implicat a fer visibles les situacions de crisi des dels inicis. Potser perquè el cinema, com qualsevol exposició dramàtica des de temps remots, serveix com a via per a la catarsi col·lectiva, però també perquè no deixa de voler ser un espai de denúncia d'injustícies, de mirall dels conflictes i problemes que hi ha en aquest món, així com de recull de propostes i solucions possibles. ■

Bibliografia destacada

Tots aquests llibres els podeu consultar a la Biblioteca de la Lliga

A propósito de resistir. Repensar la insurgència en África

Abbink, Jon; de Bruijn, Mirjam; van Walraven, Klass (eds.)
Oozebap, Barcelona, 2008

En molts aspectes, els moviments de resistència són la força motriu de la història d'Àfrica. Amb col·laboracions d'historiadors, antropòlegs i analistes polítics, aquest llibre analitza els conceptes de resistència amb capítols sobre les insurgències dels pobles precoloniais del segle XIX i de la primera etapa colonial, les rebel·lions independentistes i postcoloniales i els conflictes més recents. En definitiva, ajuda a situar als africans en el mapa de les resistències globals i, a través d'aquestes experiències, troba elements nous o llargament silenciats que contribueixen al debat actual sobre com i a què resistir.

Obesos y famélicos. El impacto de la globalización en el sistema alimentario mundial

Patel, Raj
Los libros del lince, Barcelona, 2008

L'autor ofereix una fascinant investigació que examina com és possible que si produïm més aliments que mai també hi hagi més fam que mai en la història, o com és possible que una epidèmia de sobrepès afecti especialment als més pobres del planeta; també es pregunta a qui beneficien els transgènics, etc. I demostra que des de l'obesitat fins a les fams, són moltes les greus conseqüències d'un sistema globalitzat en el que unes poques empreses han obtingut un poder quasi absolut sobre el cicle de la alimentació.

Salir del callejón del gato. La deconstrucción de Oriente y Occidente y la gobernanza global.

Montobbio, Manuel
Icaria, Barcelona, 2008

En l'era de la globalització de la societat de la informació estem tots en el mateix vaixell, vulguem o no. No obstant, però, les nostres cultures i civilitzacions ens preparen per ser "un" nosaltres enfront als altres. Perquè al contrari que Valle Inclán en el seu esperpent El Callejón del Gato, la tècnica utilitzada per les civilitzacions és la de utilitzar els miralls còncaus i convexos per contemplar-nos a nosaltres als altres i al món com si fossin miralls plans. Per sortir d'aquest Callejón l'autor ens invita a realitzar aquest viatge intel·lectual.

Violencias contra las mujeres en el mundo: Diversidad de miradas y estrategias para afrontarlas. Elaboración de indicadores básicos

Clavel, Carme; Pinto, M. Jesús; Canni, Jessenia i altres
Entrepueblos, Entrepueblos, Heriarte, Barcelona, 2008

Un dels objectius específics del projecte iniciat el 2007 va ser la elaboració d'indicadors bàsics en tres eixos temàtics: violència contra les dones en l'àmbit de la parella, en l'àmbit laboral i en situació de conflicte armat. A través d'un treball de cooperació i solidaritat internacional han compartit amb organitzacions de dones de diferents països del món, la percepció de que és insuficient la reflexió sobre l'impacte de les actuacions i projectes de cooperació internacional en l'àmbit comunitari en relació a les violències contra les dones. Les autores de les propostes de construcció d'indicadors aspiren a contribuir a enriquir el coneixement, però també busquen conscientment uns determinats efectes com desenvolupar accions sistemàtiques de cara a la intervenció enfront de situacions socials en les que s'interactua.

El final de la era del petróleo barato

Sempere, Joaquim; Tello, Enric (Coords.)
Icaria, Barcelona, 2008

La nostra dependència del petroli és enorme. Els derivats del petroli representen al voltant del 40% de tota l'energia consumida per l'home i vora del 95% de la que empra el transport mundial, per lo que té un paper estratègic de primer ordre. Hi ha dos factors, però, que impedeixen que l'era del petroli pugui seguir sostenint el metabolisme social del món en el segle que ha començat: la perspectiva del seu encariment i el canvi climàtic. L'horitzó d'una era postfossilista obliga a reconsiderar l'actual manera de produir, de comerciar, de residir i de consumir. Això planteja en definitiva profunds dilemes tècnics, polítics i morals. El futur és obert encara. La seva trajectòria dependrà de l'elecció social.

Temps líquids: Viure en una època d'incertesa

Bauman, Zygmunt
Viena Edicions, Barcelona, 2007

L'autor ens ofereix una anàlisi reveladora del món contemporani, sense fer concessions a la correcció política ni evitar els aspectes més foscos de l'actualitat: el terrorisme, els refugiats, el consumisme, el domini del capital global i, per damunt de tot, la por i la incertesa existencial que assetgen les nostres vides. En aquesta món laberíntic i imprevisible, l'autor ens dona punts d'orientació i ens ajuda a formular preguntes fonamentals sobre el futur que volem i que ens espena.

Zygmunt Bauman

És un dels sociòlegs més influents i prestigiosos de l'actualitat. Va néixer a Poznan (Polònia) l'any 1925. Durant la Segona Guerra Mundial la seva família va poder escapar de l'ocupació nazi i Bauman va lluitar en el primer exèrcit polonès sota control soviètic. Va ser professor de Sociologia a la Universitat de Varsòvia entre el 1954 i el 1968, any que va perdre la seva plaça de professor per motius polítics i va emigrar a Israel. Des de 1971 viu a Anglaterra on va ensenyar a la Universitat de Leeds fins que es va retirar el 1990.

És autor de nombrosos llibres, entre els que destaquen: Modernity and the Holocaust (1989); Modernity and ambivalence (1991); Postmodern Ethics (1993); Líquid Modernity (2000); Globalització: les conseqüències humanes (2001); Identitat: converses amb Benedetto Vecchi (2005)

Activitats i informacions de la Lliga

Senderi, educació en valors, fa 10 anys

Senderi, una xarxa d'entitats creada fa 10 anys, de la qual la Lliga és fundadora, i que va néixer amb la voluntat de constituir un espai d'intercanvi i de reflexió conjunta, de difusió d'experiències de treball i de recursos al voltant de l'educació, el 2008 va commemorar el desè aniversari amb diversos actes. A Sabadell vàrem organitzar el 27 d'octubre una taula rodona per parlar sobre la perspectiva de gènere a l'escola, amb la participació de la sociòloga Amparo Tomé i del mestre i psicopedagog Daniel Gabarró. Més informació de Senderi a www.senderi.org. ■

Espai de diàleg sobre Txetxènia

L'any 2005 la Lliga va iniciar la campanya sobre Txetxènia amb la voluntat de donar a conèixer el conflicte i denunciar la situació dels drets humans de la població txetxena i a la Federació Russa. El passat 27 de novembre va organitzar a Sabadell una trobada d'organitzacions, institucions i experts de Catalunya i d'Espanya sobre aquesta temàtica, en la qual es va parlar sobre les accions que es poden fer conjuntament per posar fi a la situació al nord del Caucas. L'experiència va ser molt enriquidora i es pretén establir un espai de coordinació periòdic per aprofitar i compartir sinèrgies. ■

Campanya sobre els pobles indígenes

El passat mes de novembre, la Lliga va iniciar la campanya sobre els pobles indígenes davant el repte de la globalització. Durant tres anys s'organitzaran activitats per a la població adulta i infantil, es produiran materials diversos (exposició, documentals, contes per a nens), es treballarà en xarxa amb altres entitats, etc. Tot plegat és l'herència del treball que duu a terme el Grup Yurimaguas pels pobles indígenes de la Lliga des de fa més de 17 anys. ■

Conferència sobre el conflicte del Congo

Arran de l'increment de les tensions a la República Democràtica del Congo, la Lliga, juntament amb Veterinaris sense Fronteres i Farmacèutics Mundi, va organitzar el 19 de novembre a Sabadell una conferència per parlar sobre la situació a la zona dels Grans Llacs. Com a ponents hi van participar l'investigador Josep Maria Royo i l'advocat Jordi Palou Loberdos. ■

Seminari sobre el conflicte del Sàhara

El 4 de novembre, Solidaris amb el Poble Sahrauí i la Lliga van organitzar a Barcelona un seminari per parlar sobre els costos del conflicte del Sàhara Occidental. Hi van participar diferents institucions i experts, entre aquests l'investigador Hugh Roberts, que fou assessor de l'International Crisis Group. El debat va ser molt enriquidor ja que es van plantejar noves propostes per a la resolució del conflicte. Les intervencions seran recollides en un número especial de la revista Papers. ■

El cicle Politeia 2008 va tractar sobre la participació electoral

Un any més l'Ajuntament de Sabadell i la Lliga han organitzat el cicle Politeia amb l'objectiu de reflexionar sobre la política. Amb la voluntat de parlar sobre la desafecció política i la baixa participació electoral, entre el 13 i el 25 de novembre van participar l'exministre Manuel Pimentel, l'exconseller Ferran Mascarell, les periodistes Sílvia Còppulo i Margarita Rivière i el polític Jordi Sánchez. Les conferències es poden escoltar en MP3 al web de la Lliga: www.dretsdels pobles.org. ■

La Lliga denuncia l'extradició d'un txetxè

A principis del 2009 el govern espanyol va fer efectiva l'extradició del ciutadà txetxè Murat Gasàiev a Rússia, després d'haver estat detingut, primer a Rússia el 2004 i, un cop alliberat sense càrrecs, després a Espanya el 2006, on havia demanat l'asil un any abans. El cas ha estat denunciat per organitzacions internacionals de drets humans, i des de la Lliga vàrem fer un comunicat dirigit al govern espanyol, en el qual demanàvem que aquest es fes càrrec de garantir la protecció del detingut un cop arribés a Rússia. El comunicat va rebre el suport, entre d'altres, de l'escriptor Juan Goytisolo, dels professors Ricard San Vicente i Carlos Taibo, d'Amnistia Internacional, de CEAR, de l'Institut de Drets Humans de Catalunya, de l'Observatorio Eurasia, de Reporters sense Fronteres i de Justícia i Pau. ■

Sandra Pascual. IES Ferran Casablanques de Sabadell. Concurs de contraportades 2008 per la Revista Papers. Motiu del concurs: l'Àfrica des de la perspectiva de la salut i de les dones.